

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Μετέωρα:

Εργαστήριο Καλλιγραφίας &
Μελέτης των Μετεωρίτικων Κωδίκων.
Η οικοδομική των ασκηταριών.

Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
φοιτήτρια: Κοσβύρα Ευαγγελία-Ευθυμία
επιβλέπων καθηγητής: Μητρούλιας Γεώργιος
Ιούνιος 2018

Διπλωματική Εργασία:

Μετέωρα: Εργαστήριο Καλλιγραφίας & Μελέτης των Μετεωρίτικων Κωδίκων.

Η Οικοδομική των Ασκηταριών.

Επιβλέπων καθηγητής: Μητρούλιας Γεώργιος

Φοιτήτρια: Κοσβύρα Ευαγγελία- Ευθυμία

Περίληψη

Τα Μετέωρα αποτελούν από το 1988 Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της Unesco. Τόσο γεωλογικά, όσο και πολιτισμικά παρουσιάζουν τεράστιο ενδιαφέρον. Παρόλα αυτά, ένα κομμάτι τους παραμένει άγνωστο για τους πολλούς. Αυτό το κομμάτι αφορά την Οικοδομική των Ασκηταριών, δηλαδή τις τεχνικές και τον εξοπλισμό που ανέπτυξαν οι ασκητές όταν πρωτοήρθαν στα Μετέωρα αλλά και αργότερα. Επομένως, το πρώτο μέρος αυτής της εργασίας έχει ως αντικείμενο την ανάλυση των βασικών οικοδομικών αρχών και την μικρο-ατμόσφαιρα που δημιουργούν στον χώρο. Στο δεύτερο και τελευταίο κομμάτι, παρουσιάζεται η πρόταση δημιουργίας ενός λαξευτού Εργαστηρίου και μιας Ξυλοδομής (με πρόγραμμα προσωρινής διαμονής) στην Δρακοσπηλιά. Στο Εργαστήριο παρέχονται μαθήματα Καλλιγραφίας σε όσους επισκέπτες αναζητούν μια ασυνήθιστη εμπειρία στα Μετέωρα. Ο χώρος είναι ιστορικά συνδεδεμένος με την Καλλιγραφία μιας και απέναντι από την Δρακοσπηλιά ήταν η Ι.Μ. Καλλιγράφων όπου επί σειρά ετών οι μοναχοί καλλιγραφούσαν κείμενα ποικίλου περιεχομένου. Επίσης, στο Εργαστήριο υπάρχει ο χώρος ψηφιοποίησης για τα παλιά κείμενα και βιβλία καθώς και ένας χώρος συλλογής αυτών. Τα ψηφιοποιημένα κείμενα μπορούν να μελετηθούν από ειδικούς ή και να μεταφραστούν σε διάφορες γλώσσες. Άρα το Εργαστήριο απευθύνεται και σε όλους εκείνους τους ερευνητές-μεταφραστές που θα ήθελαν να ασχοληθούν με τα αρχαία αυτά κείμενα. Επάνω από το Εργαστήριο λειτουργεί ο χώρος της Ξυλοδομής, μέσα στην σπηλιά. Πρόκειται για ένα τριώροφο κτίριο που λειτουργεί ως προσωρινή διαμονή για τους μελετητές για όσο εκείνοι το επιθυμούν. Η ιδέα είναι ότι όσο διάστημα εκείνοι προσφέρουν έργο, τους παρέχεται μια πολύ ιδιαίτερη μορφή διαμονής μέσα στην σπηλιά. Τόσο στην Ξυλοδομή όσο και στο Εργαστήριο εφαρμόστηκαν σχεδιαστικές αρχές οι οποίες έχουν την αφετηρία τους σε όσα κατέγραψα στο πρώτο μέρος της εργασίας, ώστε να προκύψουν νέοι χώροι, χωρίς να έχουν θρησκευτικό πρόγραμμα, αλλά απόλυτα συνδεδεμένοι με την μικρο-ατμόσφαιρα των Μετέωρων και τις θεμελιώδεις έννοιές της.

Diploma Thesis:

Meteora: Lab of Calligraphy and Research over the Codes of Meteora.
Construction Analysis of the primary eremite structures.

Professor: Mitroulias Georgios

Student: Kosvyra Evangelia-Efthymia

Summary

Since 1988 Meteora are considered a World Heritage Site of UNESCO. Both geologically and culturally Meteora is a space of a great interest. Although, some parts of them remain unknown to most of the people. For example, an unknown part is the Construction techniques and other details of the primary religious structures that were developed by the eremits when they first came to Meteora. Therefore, the first part of this Thesis is the analysis of the structure principles and the ambiance that they create. The second and last part, is the proposal for the creation of a carved Lab and a wooden structure inside the cave of Drakospilia. At the Lab, lessons of Calligraphy are provided to visitors who seek for an unusual experience in Meteora. The site is historically connected to Calligraphy, given that opposite Drakospilia was the Monastery of Calligraphy where the monks were writing various texts using the technique of Calligraphy. Also, in the Lab there is the digitization space for the old texts and books and another space where these texts are being collected. Digitized texts can be perused by researchers and can be translated in different languages. So the Lab is inviting all those translators-researchers who would like to deal with these ancient texts and gain an authentic experience of the place. Above the carved Lab there is the wooden structure. This is a three-storey building that functions as the accommodation for the researchers. The idea is that as long as they offer their work, they are given a very special form of accommodation inside the cave. Both the wooden structure and the carved Lab follow some of the ancient principles that I have detected in Meteora. The new spaces do not host a religious program but are perfectly connected to the ambiance of Meteora and its fundamental concepts.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την Μοναχή Θεοτέκνη από την Ι.Μ. Αγίου Στεφάνου για την ανεκτίμητη βοήθεια που μου προσέφερε σε κομβικά ερωτήματα για τα ασκητάρια και τα Μετέωρα στο σύνολό τους καθώς και για την προθυμία της να μοιραστεί τις πλούσιες γνώσεις της μαζί μου. Επίσης, πολλές από τις ιστορικές πληροφορίες για τα Μετέωρα τις άντλησα από το βιβλίο της με τίτλο "Ιερά ασκητήρια, Το Πέτρινο Δάσος (τόμος α)"

Επίσης, ευχαριστώ τον Τοπογράφο Μηχανικό Γάζο Σπύρο για τις συμβουλές του σε στατικά ζητήματα.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω πολύ τον καθηγητή μου κ. Μητρούλια Γιώργο για την εξαιρετική συνεργασία κατά την διάρκεια εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΤΕΩΡΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
ΓΕΩΛΟΓΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΣΥΓΓΕΝΗ ΠΕΤΡΩΜΑΤΑ	
ΑΣΚΗΤΙΣΜΟΣ	18
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ	
ΜΕΤΕΩΡΑ :	22
ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ & ΠΡΩΙΜΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ	
ΜΕΤΕΩΡΙΤΙΚΟΣ ΑΣΚΗΤΙΣΜΟΣ	23
ΧΑΛΚΟΓΡΑΦΙΑ	
ΜΕΤΕΩΡΙΤΙΚΑ ΑΣΚΗΤΑΡΙΑ	30
ΤΟΠΙΚΗ ΜΙΚΡΟ-ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗ & ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΛΟΓΙΚΗ ΑΣΚΗΤΑΡΙΟ ΣΤΟΝ ΣΤΥΛΟ ΣΤΑΓΩΝ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΥΝΔΕΣΕΙΣ ΞΥΛΩΝ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	
ΠΡΟΤΑΣΗ	60
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ ΚΑΛΛΙΓΡΑΦΙΑΣ & ΜΕΛΕΤΗΣ ΟΡΟΦΕΣ & ΦΥΣΙΚΟ ΦΩΣ ΑΝΑΛΥΣΗ ΧΩΡΩΝ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΣΤΗΝ ΞΥΛΟΔΟΜΗ	
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	89
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΜΑΚΕΤΩΝ	91

ΜΕΤΕΩΡΑ

Ε Ι Σ Α Γ Ω Γ Η

μετέωρος : μετά + αείρω (αυψώνω)

Η ονομασία αυτή δόθηκε για πρώτη φορά στους βράχους κατά τα έτη 1343-1344 μ.Χ. από τον κτίτορα της Ιεράς Μονής Μεταμορφώσεως (το μεγαλύτερο μετεωρίτικο μοναστήρι) τον Όσιο Αθανάσιο Μετεωρίτη.

Αναφέρεται ως ονομασία σε κείμενα της εποχής που φυλάσσονται μέχρι σήμερα στα υπάρχοντα μοναστήρια ως η λιθόπολις των 620μ. πάνω από το επίπεδο της θάλασσας. Πρόκειται για ένα σύμπλεγμα βράχων -πάνω από 1000- στο βορειοδυτικό άκρο της Θεσσαλίας.

Τα Μετέωρα το 1988 καθιερώνονται ως Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς από την Unesco .Σήμερα, συνολικά υπάρχουν 18 τέτοια μνημεία στον ελληνικό χώρο.

Είναι ένας χώρος όπου αναπτύχθηκε ο ασκητισμός, ο οποίος εισήγαγε τις δικές του αρχιτεκτονικές μορφές πάνω στα βράχια, ώστε να μπορέσει να αναπτυχθεί μέσα σε αυτό το ιδιόμορφο τοπίο.

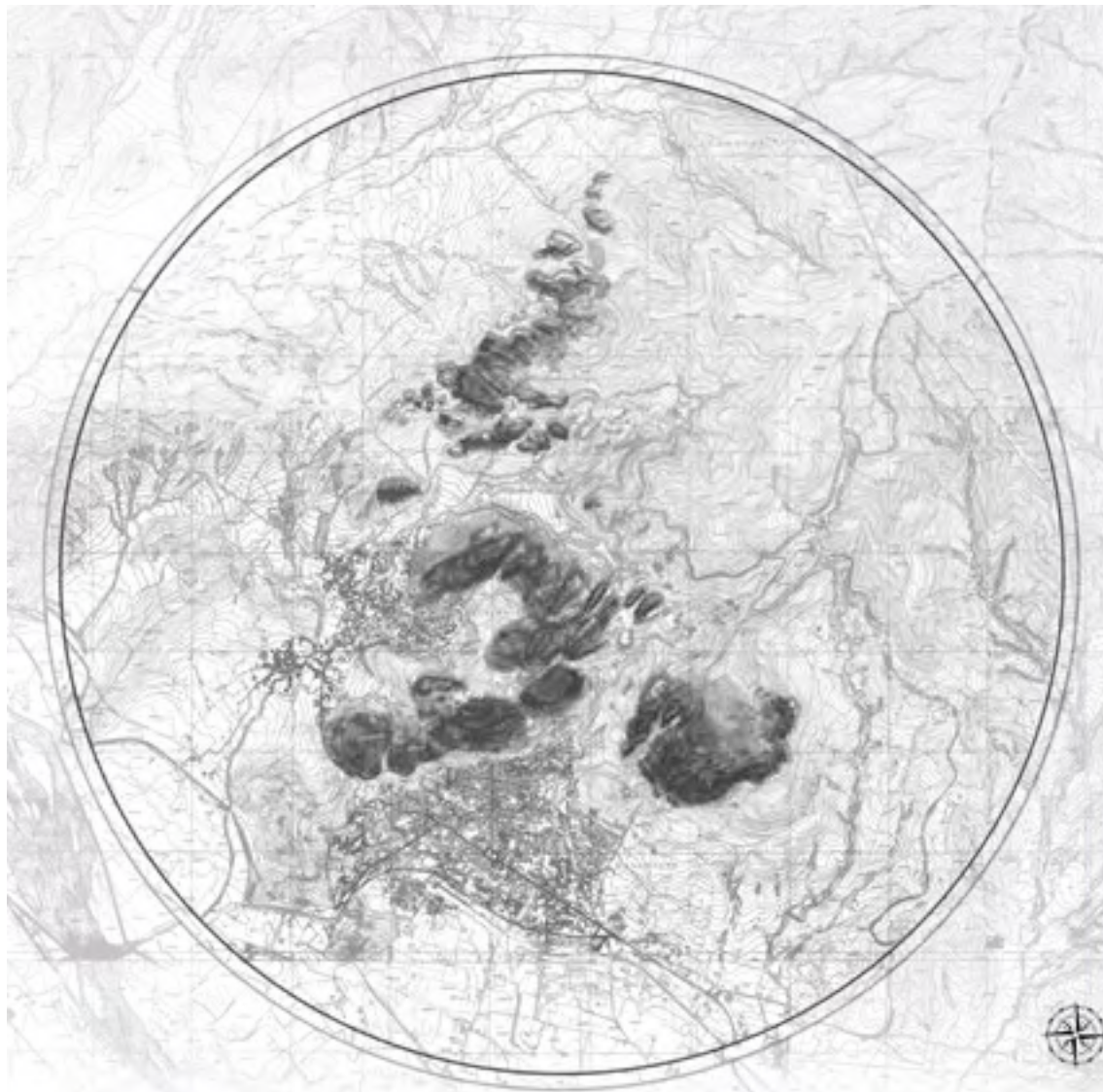
Τα Μετέωρα είναι ένας τόπος στον οποίο ιδρύθηκε η δεύτερη μεγαλύτερη μοναστική πολιτεία μετά το Άγιο Όρος στην Ελλάδα. Παρουσιάζει όμως ορισμένες διαφορές με αυτό, αφού βρίσκεται στο κέντρο της ηπειρωτικής Ελλάδας, σε ένα κομβικό σημείο μεταξύ Ηπείρου-Θεσσαλίας-Μακεδονίας. Με άλλα λόγια δεν είναι ένα απομονωμένο τμήμα γης, αλλά βρίσκεται σε πλήρη αλληλεπίδραση με το περιβάλλον του και τις κοινωνίες. Στις παρυφές των βράχων νότια και δυτικά υπάρχουν η κωμόπολη της Καλαμπάκας (21.991 κάτοικοι) και το χωριό Καστράκι (1.203 κάτοικοι)* που είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με την ιστορική εξέλιξη των Μετεώρων.

Ανέκαθεν,οι κάτοικοι των δύο αυτών περιοχών φαίνεται να έχουν άμεση αλληλεπίδραση με την μοναστική κοινότητα. Μία σχέση που συνεχίζεται μέχρι και σήμερα. Άλλοτε ενισχυτική, άλλοτε περισσότερο τεταμένη, πάντως ποτέ αδιάφορη, αυτή η σχέση μεταξύ των κατοίκων και της μοναστικής κοινότητας είναι ισχυρή, ουσιαστική και αυθεντική.

*στοιχεία σύμφωνα με την απογραφή του 2011

σκίτσα: (πάνω) τοποθεσία Μετεώρων στον ευρύτερο χάρτη της Ευρώπης. (κάτω) γενική άποψη της έκτασης των Μετεώρων στον τοπικό χάρτη. Διακρίνονται η Καλαμπάκα και το χωριό Καστράκι.

ΓΕΩΛΟΓΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ

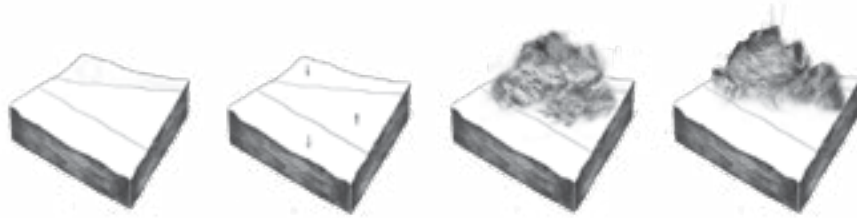
Για την δημιουργία των Μετεώρων έχουν γραφτεί διάφορες εκδοχές, κάποιες από τις οποίες επειδή δεν μπορούν να εξηγήσουν την γεωλογική σύσταση των βράχων εγκαταλείφθηκαν, με τελικό συμπέρασμα ότι δεν μπορούμε να σχηματίσουμε απόλυτα σαφή εικόνα για μια δράση που συντελέστηκε προ χιλιάδων ετών, αλλά μπορούμε να εικάσουμε και να επεξεργαστούμε τα στοιχεία. Κατά τα Ιστορικά και Προϊστορικά χρόνια το πιο πιθανό είναι ότι είχαν διαφορετική μορφή από την σημερινή και μάλλον ήταν μια μάζα μαζί με τους λόφους τριγύρω.

ΜΕΤΕΩΡΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

Σε ότι αφορά την αρχαιότητα δεν έχουμε σαφείς πληροφορίες για τα Μετέωρα. Ο Ηρόδοτος παρόλα αυτά αναφέρει για την ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλίας ότι παλαιότερα ήταν λίμνη και τριγύρω την περιέκλειαν ψηλά βουνά. Στην συνέχεια αναφέρει πως οι Θεσσαλοί ισχυρίζονται ότι ο θεός Ποσειδώνας άνοιξε μια «φάραγγα» στην οποία πλέον ρέει ο Πηνειός ποταμός έπειτα από έναν μεγάλο σεισμό. Επομένως, θα μπορούσε να υποθέσει κανείς ότι η περιοχή ήταν μια μεγάλη λίμνη η οποία εξέβαλε τα νερά της σε παρακείμενη θάλασσα (σημερινό Αιγαίο), αφού άνοιξε ένα τμήμα των βουνών που την περιέκλειαν έπειτα από ισχυρό σεισμό.

Από τις πολλές εικασίες σχετικά με τον σχηματισμό των βράχων βάσιμη μοιάζει να είναι η θεωρία του γερμανού γεωλόγου Alfred Philippson σύμφωνα με την οποία τα Μετέωρα προήλθαν από έναν δελτογενή ογκόλιθο σε σχήμα κώνου (δηλαδή έναν όγκο από ποτάμιους λίθους, άμμο και ιλύ*) που σχηματίστηκε στις εκβολές ενός ποταμού, ο οποίος κατά τον τριτογενή αιώνα (60 εκατομμύρια χρόνια π.Χ.) κατέληγε στην περιοχή της Καλαμπάκας. Αργότερα αποσύρθηκαν τα νερά της θάλασσας αυτής και αποκαλύφθηκε αυτός ο όγκος. Στην συνέχεια με την διαβρωτική επίδραση του ανέμου, του νερού και των έντονων σεισμικών δονήσεων ο όγκος αυτός κατατμήθηκε σε επιμέρους βράχους διάφορων σχημάτων.

*ιλύς=λάσπη,υγρά απόβλητα

σκίτσο :η δημιουργία των Μετεώρων σύμφωνα με την επικρατέστερη θεωρία.
Στην περιοχή είχαν μαζευτεί ιζηματογενή πετρώματα, φερόμενα από κάποιον ποταμό που είχε τις εκβολές του εκεί.Στην συνέχεια, έπειτα από κάποιο μεγάλο σεισμό κατά την φάση της Αλπικής ρηματογένεσης,το τμήμα των Μετεώρων φαίνεται να αναδύθηκε σε αντίθεση με τα τριγύρω τμήματα που καταβυθίστηκαν. Στο τελευταίο σκίτσο φαίνεται η επίδραση των διαβρωτικών δυνάμεων του αέρα και της βροχής που ευθύνονται για τον περαιτέρω διαχωρισμό των βράχων,την σμίλευση αυτών και την γενικότερη μεταβολή στο σχήμα τους στο πέρασμα του χρόνου.

* Κατάταξη γεωλογικών αιώνων:

- α: Κρυπτοζωικός :
3.600.000.000-542.000.000 π.Χ.
- β: Παλαιοζωικός :
542.000.000-251.000.000 π.Χ.
- γ: Μεσοζωικός :
251.000.000-65.000.000 π.Χ.
- δ: Καινοζωικός:
65.000.000-11.800 π.Χ.,ο οποίος χωρίζεται σε δύο μέρη:
 - 1ο: Παλαιογενές
65.000.000-23.000.000 π.Χ.
 - 2ο: Νεογενές
23.000.000-11.800 π.Χ.

Σ Υ Σ Τ Α Σ Η Τ Ω Ν
Μ Ε Τ Ε Ω Ρ Ι Τ Ι Κ Ω Ν Β Ρ Α Χ Ω Ν

Οι σύγχρονοι γεωλόγοι ενισχύουν την άποψη του γερμανού ερευνητή καθώς θεωρούν ότι οι βράχοι αποτελούν ένα συνονθύλευμα κροκάλων ποταμού, δηλαδή στρογγυλεμένων λίθων εξαιτίας της διάβρωσης του νερού κάποιου ποταμού.

Μελέτες του 20ου αιώνα.

Πρόσφατες μελέτες των καθηγητών Μ.Δερμιτζάκη, Χ.Ντρίνια και Γ.Φερμέλη υποστηρίζουν ότι ο σχηματισμός των Μετεώρων είναι αποτέλεσμα μιας ενεργούς φάσεως της Αλπικής ρηματογένεσης. Το φαινόμενο αυτό ευθύνεται για τον σχηματισμό των περισσότερων οροσειρών του ελλαδικού χώρου. Κατά την διάρκεια του Νεογενούς* και αργότερα, εξαιτίας τεκτονικών γεγονότων (ρηματογένεση) και εξαιτίας αναδύσεων και καταβυθίσεων ορισμένων περιοχών σχηματίστηκαν διάφορα γεωλογικά τοπία. Η περιοχή των Μετεώρων αναδύθηκε σε σχέση με αυτή της Καλαμπάκας-Τρικάλων που καταβυθίστηκε. Η ανάδυση της περιοχής μαζί με την αιολική διάβρωση συνετέλεσαν στην τελική μορφή των βράχων.
Πάντως, τα σπήλαια που δημιουργήθηκαν εξαιτίας της αιολικής κυρίως διάβρωσης, αποτέλεσαν χιλιάδες χρόνια μετά το σημείο εκκίνησης ενός δυναμικού θρησκευτικού φαινομένου, πέρα από το γεωλογικό, το οποίο «στιγματίσε και στιγματίστηκε» από τα ίδια τα Μετέωρα.

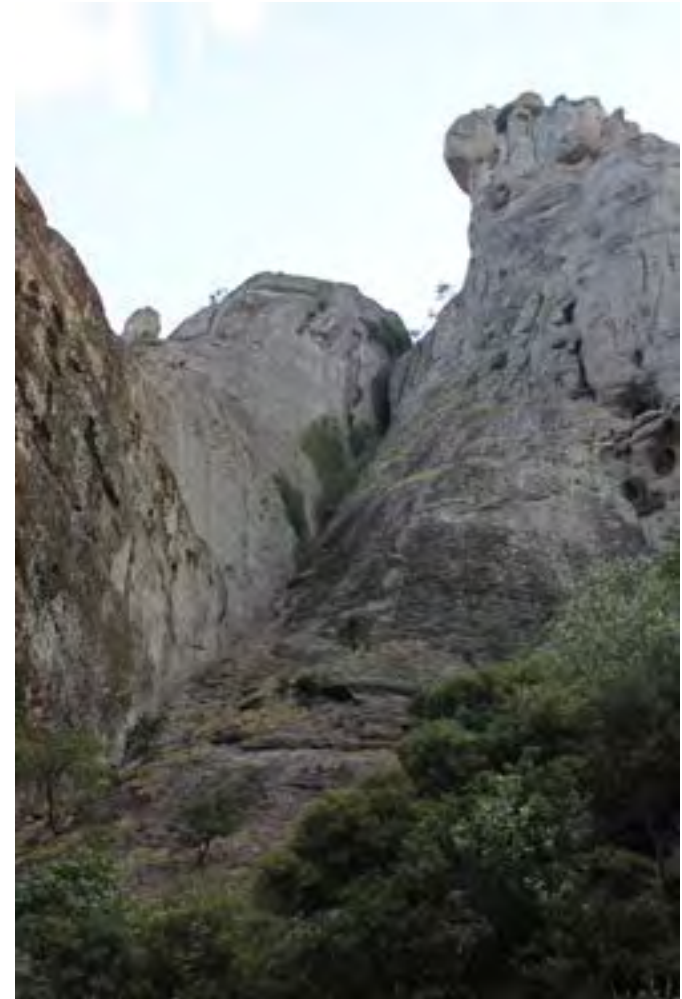
“Ο ανώτερος σχηματισμός των Μετεώρων (αν. Ακουιτάνιο, αποτελείται από κροκαλοπαγή και ενστρώσεις μαργών και ψαμμιτών. Το πάχος του σχηματισμού είναι περίπου 250μ. Ο Κατώτερος σχηματισμός των Μετεώρων (Ακουιτάνιο),αποτελείται από κροκαλοπαγή και ψαμμίτες. Το πάχος του σχηματισμού είναι περίπου 300μ.Τα κροκαλοπαγή είναι πολύμεικτα, διαφέρουν όμως από εκείνα της ανώτερης σειράς στο μέγεθος των κροκάλων και στο ότι εμφανίζονται περισσότερο συνεκτικοποιημένα. Στα κατώτερα μέλη παρατηρείται η χαρακτηριστική διασταυρούμενη στρώση, που αποδεικνύει ποτάμια προέλευση. Μεταξύ των

*σχηματισμών (ανώτερου και κατώτερου) σχηματίζεται γωνιώδης ασυμφωνία (20°-30°).Απολιθώματα δεν βρέθηκαν σε κανέναν από τους δύο αυτούς σχηματισμούς. Οι σχηματισμοί των Μετεώρων θεωρείται ότι αποτελούν τις δελταϊκές αποθέσεις ενός μεγάλου ποταμού, προερχόμενου από τα ΒΑ που κατά το μακρινό παρελθόν είχε τις εκβολές του στην ευρύτερη περιοχή (ενδεχομένως κάποιος πρόγονος του σημερινού Αλιάκμονα”.
Βλ.Μπαντέκα, «Η Γεωλογία της λοφοσειράς των Τρικάλων»,σελ.46*

ΣΥΓΓΕΝΗ ΠΕΤΡΩΜΑΤΑ ΑΝΑ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ MONTSERRAT , BARCELONA

Η αλήθεια είναι ότι το τοπίο των Μετεώρων είναι από μόνο του τρομερά ιδιαίτερο και δεν θα περίμενε κανείς να υπάρχει και κάπου αλλού στον πλανήτη αντίστοιχό του. Πώς όμως μπορούμε να αποκλείσουμε αυτή την πιθανότητα από την στιγμή που η δημιουργία των βράχων δεν οφείλεται σε τίποτα διαφορετικό από τις φυσικές διαδικασίες (συγκέντρωση ιζημάτων από ποταμούς, διάβρωση) και τα φυσικά φαινόμενα (σεισμός,καθιζήσεις, ανυψώσεις κτλ) ; Διότι ακριβώς με την ίδια λογική που έδρασαν οι δυνάμεις της φύσης στην ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλίας με τον ίδιο τρόπο θα μπορούσαν να έχουν δράσει και οπουδήποτε αλλού στον κόσμο, όπου οι συνθήκες είναι αντίστοιχες. Έτσι λοιπόν, εάν παρατηρήσει κανείς τα πετρώματα που υπάρχουν στην περιοχή Montserrat της Ισπανίας -συγκεκριμένα στην Καταλωνία, 30χλμ. βορειοδυτικά της Βαρκελώνης- θα διαπιστώσει πως η εικόνα είναι εξαιρετικά οικεία. Ειδικότερα, η ύπαρξη του μοναστηριού Santa Maria de Montserrat που βρίσκεται ανάμεσα στα αντίστοιχα βράχια δημιουργεί άμεσο συνειρμό με τα Μετέωρα. Ωστόσο, η διαφορά του μετεωρίτικου τοπίου έγκειται τόσο στην μοναδική μορφή των ασκηταριών όσο και στην οργάνωση αυτών σε μεγαλύτερες κοινότητες (όπως σκήτες, μοναστήρια) η οποία ευθύνεται για την άμεση σύνδεση του ονόματος των Μετεώρων με την μοναστική πολιτεία. Σε άλλη περίπτωση η ύπαρξη ενός μόνο μοναστηριού ή ασκηταριού δεν θα αποτελούσε τόσο ισχυρό στοιχείο ώστε να χαρακτηρίσει όλο το μέρος.

ΑΣΚΗΤΙΣΜΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Ο ασκητισμός στον χριστιανισμό αποτελεί μια έμπρακτη έκφραση της χριστιανικής θεολογίας η οποία εξελίσσεται μακριά από την συνηθισμένη κοσμική ζωή (όπως αποκαλείται), χωρίς να την υποτιμά και αναπτύχθηκε από τον 4ο αιώνα και έπειτα. Οι ασκητές αναχωρούν για απομακρυσμένες περιοχές, δημιουργούν «κελιά» διαμονής, στερούμενοι των αυτονόητων αγαθών και αφιερώνουν τις μέρες της ζωής τους στην προσευχή, η οποία σύμφωνα με την θεωρία της ασκητικής ζωής, αποκτά πνευματική δύναμη μόνο όταν καταφέρουν να την αποστρέψουν από την έμφυτη ανάγκη για αποκλειστική, προσωπική ευημερία. Απομακρυσμένοι από τις πόλεις, επιδιώκουν να βρίσκονται σε συνεχή κοινωνία με τον Θεό, μέσω ευχών που επαναλαμβάνουν διαρκώς, είτε ρυθμικά με βάση την αναπνοή τους, είτε ελεύθερα παράλληλα με τις καθημερινές τους εργασίες. Παράδειγμα τέτοιας ευχής είναι το “Κύριε Ιησού Χριστέ, Υιέ του Θεού, ελέησόν με”.

Στις αρχές του 4ου αιώνα στην Παλαιστίνη παρουσιάζεται ραγδαία εξάπλωση του μοναχισμού. Το πρώτο μοναστήρι εκεί χτίστηκε στην περιοχή Majuma, κοντά στην Γάζα, γύρω από το κελί του Αγ.Ιλαρίωνος (περί τα 291-371). Μαζί με τις αρχές της ασκητικής ζωής άρχισαν να αναπτύσσονται και αρχιτεκτονικές μορφές οι οποίες βασιζόταν στην λογική του ελάχιστου χώρου.

Σημαντική λοιπόν είναι η εμφάνιση της Λαύρας. Η ονομασία Λαύρα προέρχεται από την ελληνική γλώσσα και σημαίνει δρόμος ή διάδρομος. Ήταν μια αποικία αναχωρητών που έχτιζαν ο καθένας το κελί του σχηματίζοντας έτσι κάποιον διάδρομο/δρόμο. Η δημιουργία της Λαύρας παρουσιάζει πολλές διαφορές από την πλήρως απομονωμένη ζωή των ασκητών που ήταν γνωστή έως τότε αλλά αποτελεί και μια πρώιμη μορφή της μοναστηριακής ζωής που εμφανίστηκε πολύ αργότερα.

Χωρική οργάνωση Λαύρας

Λαύρα Αγίου Ευθυμίου (482)

Γνωρίζουμε πολλά για το μοναστήρι από τον βιογράφο του Αγίου Ευθυμίου, τον Κύριλλο τον Σκυθοπολίτη, ο οποίος έζησε για περίπου δέκα χρόνια στο μοναστήρι (544-555) και το έργο του μας παρέχει σημαντικότερες πληροφορίες από την προσωπική του εμπειρία

Τα κελιά των ασκητών ήταν γύρω από ένα κεντρικό κτίριο, το οποίο ονόμαζαν «κοινόβιο». Όλοι είχαν κοινό πνευματικό πατέρα (υπεύθυνο για το Μυστήριο της Εξομολογήσεως κυρίως) και συγκεντρώνονταν ορισμένες φορές για να τελέσουν την Θεία Λειτουργία.

Η πρώτη Λαύρα ιδρύθηκε από τον Αγ.Χαρίτωνα (περί το 350) στην πόλη Φαράν. Μετά από αυτή, ιδρύθηκαν πολλές κατά μήκος του δρόμου για Ιερουσαλήμ, για την Ιεριχώ και κοντά στην Βηθλεέμ. Ένα αξιοσημείωτο παράδειγμα Λαύρας είναι επίσης αυτό που ίδρυσε ο Άγιος Ευθύμιος ο Μέγας το 482 σε μια ενδιάμεση, συνηθισμένη στάση του δρόμου από την Ιερουσαλήμ για την Ιεριχώ. Μετά τον θάνατο του ιδρυτή της μετατράπηκε σε κοινόβιο μοναστήρι ανεγείροντας και τα αντίστοιχα έργα, όπως για παράδειγμα το ψηλό τείχος (περίπου 6μ.) που περιέφρασε το μοναστήρι για την ασφάλειά του. Οι μοναχοί ζούσαν σε πολύ αυστηρό καθημερινό πρόγραμμα μέσα στο νέο πλαίσιο του κοινοβίου και έχτισαν καινούρια εκκλησία ακριβώς πάνω από την προϋπάρχουσα ενδεχομένως για να την προσαρμόσουν καλύτερα στα νέα δεδομένα του μοναστηριού.

Η διαφορά με την οργάνωση της Λαύρας ήταν ότι το μοναστήρι ήταν πολύ πιο πειθαρχημένο και ακολουθούσε συγκεκριμένο πρόγραμμα σε καθημερινή βάση. Για πολλούς, έγινε το πρώτο βήμα ώστε να απομονωθούν αργότερα μόνοι τους σε κάποια λαύρα ή εντελώς μόνοι ως ερημίτες.

Σ Υ Ρ Ι Α

Επίσης, στην περιοχή της Συρίας αναπτύχθηκε ιδιαίτερως το φαινόμενο του ασκητισμού στην πρωταρχική μορφή του. Στην συνέχεια (τέλη 4ου αιώνα) αναπτύχθηκε το φαινόμενο του στυλιτισμού, ένα αρκετά ακραίο φαινόμενο το οποίο προκάλεσε πόλωση μεταξύ και της θρησκευτικής κοινότητας. Ο Αγ. Συμεών ο Στυλίτης (περί τα 390-459) θεωρείται ο ιδρυτής του φαινομένου, οποίος στην Τελάννησο έστησε έναν στύλο (μια κολώνα) που αύξανε το ύψος του σταδιακά μέχρι που έφτασε σχεδόν τα 20 μέτρα και παρέμεινε εκεί μέχρι τον θάνατό του. Υπήρξαν και άλλες ακραίες μορφές ασκητισμού κατά την ίδια περίοδο όπως για παράδειγμα αυτή της Μονής Ακοιμήτων*, όπου οι μοναχοί δεν κοιμόταν, κάτι που έφερε την άμεση αντίδραση και την καταδίκη του φαινομένου από τον τότε Πατριάρχη Νεστόριο.

Α Ι Γ Υ Π Τ Ο Σ

Επίσης, στα τέλη του 4ου αιώνα η Αίγυπτος έχει αποκτήσει μεγάλο αριθμό μοναχών που σύμφωνα με τον Ρουφίνο* είναι ίσος περίπου με τον αριθμό των πολιτών της χώρας.

Α Π Ο Φ Α Σ Η Μ Ο Ν Α Χ Ο Υ Γ Ι Α Α Π Ο Μ Ο Ν Ω Σ Η

Η αλήθεια είναι πως για κάποιον άνθρωπο η ιδέα της αναχώρησης και της απομόνωσης μοιάζει παράξενη έως και παρανοϊκή. Οι διχογνωμίες σχετικά με τον μοναχισμό καθώς και τον ασκητισμό ήταν πάντοτε ένα θέμα συζήτησης αλλά και σύγκρουσης ακόμα και μέσα στην ομάδα των πιστών.

Η άποψη του Αγίου Αυγουστίνου είναι θετική ως προς την απομάκρυνση από την τυπική καθημερινότητα και την αφιέρωση στην προσευχή λέγοντας ότι όσοι ισχυρίζονται πως οι μοναχοί παραιτούνται από τα πάντα και φεύγουν, αγνοούν το πόσο μπορούν να ωφεληθούν ολόκληρες κοινωνίες με την προσευχή και το παράδειγμα της ζωής τους.

Με λογική προσέγγιση η απόφαση ενός ανθρώπου να απομακρυνθεί και να απομονωθεί, αφιερώνοντας την ζωή του στην προσευχή, μοιάζει δυσνόητη ίσως και άσκοπη. Γ' αυτό και δεν είναι λίγοι εκείνοι οι οποίοι εξακολουθούν να αντιμάχονται το φαινόμενο μέχρι και σήμερα. Η στρέψη προς τον ασκητισμό ή τον μοναχισμό δεν καθιστά κανέναν άνθρωπο αυτόματα ούτε άγιο, ούτε αναμάρτητο, ούτε όμως και παράφρονα. Είναι μια προσωπική επιλογή που έγκειται απόλυτα στην θεολογική θεωρία του χριστιανισμού, δύσκολη στο να παρθεί αλλά ακόμα πιο δύσκολη στο να γίνει πράξη. Ορίζεται από άλλους κανόνες σε σχέση με την κοσμική ζωή γι' αυτό και υπάρχουν αρκετά παραδείγματα ανθρώπων που ενώ το επεδίωξαν, τελικά παραιτήθηκαν αφού συνειδητοποίησαν ότι δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις και τις στέρσεις της ασκητικής ζωής.

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΠΡΩΙΜΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ ΣΤΑ ΜΕΤΕΩΡΑ

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ιστορική εξέλιξη των Μετεώρων κατά την διάρκεια της Αρχαιότητας και του Πρώιμου Βυζαντίου (4ος-6ος αι.).

Εξαιτίας της έλλειψης γραπτών αναφορών σχετικά με το μέρος κατά την αρχαιότητα, το θέμα έχει απασχολήσει αρκετά τους σύγχρονους ερευνητές της περιοχής και όχι μόνο.

Η άποψη που κυριαρχεί είναι πως ο πελώριος βράχος με την ονομασία Αϊά, χρησιμοποιούνταν ως κάστρο σε περιόδους πολέμου, από την αρχαία πόλη Αιγίνιο, δηλαδή τον πρόγονο της σημερινής Καλαμπάκας. Υπάρχει μία αναφορά που μας πληροφορεί ότι ο ρωμαίος ύπατος στρατηγός Τίτος Φλαμίνιος, το 197μ.Χ. ούτε καν προσπάθησε να εκπορθήσει το αρχαίο Αιγίνιο. Ενδεχομένως λοιπόν, να δίστασε μπροστά στην φυσική οχύρωση των βράχων και να το θεώρησε χαμένο χρόνο και κόπο για τον στρατό του.

ΠΡΩΙΜΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ

Τα βράχια χρησιμοποιούνταν ως κάστρο και κατά τα πρώιμα βυζαντινά χρόνια.

Επιπλέον, γύρω από την περιοχή **Αδράχτι** υπήρχαν τείχη τα οποία εξυπηρετούσαν ακριβώς αυτό τον σκοπό, δηλαδή την προφύλαξη του τοπικού πληθυσμού σε περίπτωση εισβολής. Τμήματα αυτού του τείχους έχουν βρεθεί τόσο σε κάποια σημεία της σημερινής Καλαμπάκας, κοντά στην περιοχή "Κούκουρος", η οποία βρίσκεται ακριβώς κάτω από την **Μεγάλη Αϊά** στο παλιότερο τμήμα της Καλαμπάκας. Το τείχος αυτό που βρισκόταν στην περιοχή **Αδράχτι (ή Ρόκα)** ονομαζόταν πιθανώς Καστράκι και μάλλον αυτός είναι και ο λόγος που το παράπλευρο σημερινό χωριό στην περιοχή ονομάζεται ακριβώς έτσι.

Σύμφωνα με τον κ. Νημά Θεόδωρο -φιλολόγο και τοπικό ερευνητή με πολύ σημαντικό έργο- τμήματα του προαναφερόμενου τείχους υπάρχουν και σε άλλα σημεία μεταξύ των βράχων Αϊάς και **Άλτσου**. Δυστυχώς, μέχρι σήμερα δεν έχει υπάρξει επίσημη έρευνα από τους αρμόδιους φορείς ενώ το ίδιο ανύπαρκτη είναι και μια συνολική έρευνα στον ευρύτερο χώρο των Μετεώρων.

ΜΕΤΕΩΡΙΤΙΚΟΣ ΑΣΚΗΤΙΣΜΟΣ

Η ΜΙΚΡΟ-ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

Η πρώτη γραπτή αναφορά για τα Μετέωρα εντοπίζεται μετά την εγκατάσταση των ορθοδόξων ασκητών. Ο μοναχισμός στα Μετέωρα αρχίζει κατά παράδοση τον 9ο αιώνα μ.Χ., όμως επιβεβαιωμένα από γραπτές μαρτυρίες ασκητές έχουν έρθει τον 12ο αιώνα μ.Χ., αρχικά σε σπήλαια, ρωγμές ή σχισμές πάνω στα βράχια. Στην συνέχεια, οι ασκητές οικοδομούν τα πρώτα κοινοβιακά μοναστήρια συνήθως επάνω στην κορυφή κάποιου βράχου. Επομένως, από τον 12ο αι. και έπειτα τα Μετέωρα αναπτύσσονται ως μια ορθόδοξη μοναστική κοινότητα με σημαντικότερα στοιχεία της την οικοδόμηση και οργάνωση ασκηταριών, Κυριακών και μοναστηριών (κοινοβίων) δημιουργώντας μια μικρο-ατμόσφαιρα τόσο μοναδική όσο και το ίδιο το τοπίο.

Ομολογουμένως σε μια δυσπρόσιτη και απόκοσμη περιοχή, η κατασκευή των ασκηταριών σε τέτοιο ύψος ευνοούσε την ηρεμία και την απαραίτητη συγκέντρωση για να αφοσιωθούν στην προσευχή τους. Ωστόσο, το ερώτημα που προκύπτει αυθόρμητα είναι γιατί επέλεξαν να οικοδομήσουν τις αρχιτεκτονικές αυτές μορφές σε τόσο δύσβατα σημεία για τους ίδιους όπου η μεταφορά των υλικών γίνεται ένας πραγματικός άθλος ;

Κ Ο Π Ο Σ & Ψ Υ Χ Ι Κ Η Α Ν Α Τ Α Σ Η

Η προσπάθεια που απαιτείται ώστε να κατακτηθεί ένας στόχος λειτουργεί παραδόξως σε ορισμένες περιπτώσεις ως ισχυρό κίνητρο για τον άνθρωπο και όχι ως ανασταλτικός παράγοντας. Για παράδειγμα, ο κόπος που απαιτείται για την αναρρίχηση σε έναν βράχο και για την οικοδόμηση ενός μοναστηριού είναι μεγάλος, αλλά τόσο η διεκπεραίωση του εγχειρήματος όσο και η τοποθεσία προσφέρουν ψυχική ικανοποίηση και αγαλλίαση. Έτσι, γίνεται πιο κατανοητή η απόφαση των πρώτων ασκητών στα Μετέωρα να απομακρυνθούν από την κοινωνία των πόλεων και να αναζητήσουν την σχέση με το θείο σε ένα δυσπρόσιτο σημείο, όπου και η πιο απλή και αυτονόητη πράξη για την κοινή λογική γίνεται αυτομάτως πολύ δύσκολη, αλλά τελικά προσφέρει ψυχική

ΧΑΛΚΟΓΡΑΦΙΑ

ΜΟΝΑΧΟΥ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ,
1782

ανάταση.

Για τους ασκητές και τους πιστούς γενικότερα, ο Θεός αντιπροσωπεύει τις «υψηλές» αξίες και τα ιδανικά.

Επομένως, η αναζήτησή του κάπου ψηλά, χωρίς όριο και όχι κάπου μέσα στην γη, αλλά στον ουρανό, είναι σχεδόν αυθόρμητη. Εξάλλου, ο γνωστός μύθος από την Παλαιά Διαθήκη του πύργου της Βαβέλ αναφέρεται ακριβώς σε αυτή την αναζήτηση του ουρανού, του υψηλού.

Οι ασκητές και στην συνέχεια οι μοναχοί, με τα προσευχάδια και τις σκήτες δημιούργησαν μια δική τους ατμόσφαιρα μέσα στον χώρο των Μετεώρων. Τα βράχια για αυτούς ήταν ένα ενδιάμεσο σημείο μεταξύ γης και ουρανού, ένα σημείο ικανό να τους προσφέρει την ηρεμία και την απομόνωση που επιζητούσαν θερμά, ώστε να προσηλωθούν στον στόχο τους.

Το 1782 ο μοναχός Παρθένιος φιλοτέχνησε μία χαλκογραφία η οποία έχει μεγάλη καλλιτεχνική αξία αλλά ταυτόχρονα μας παρέχει πολλές πληροφορίες για την οργάνωση της μοναστικής κοινότητας του 18^{ου} αιώνα. Η αξία της υπερτονίζεται από το γεγονός ότι δεν έχουν βρεθεί αντίστοιχα κείμενα της εποχής που θα μπορούσαν να μας δώσουν μια γενική εικόνα των μοναστηριών κατά το 1700.

Συγκεκριμένα στην χαλκογραφία, μπορούμε να παρατηρήσουμε τις μονές που παρουσιάζονται και τις ακριβείς τοποθεσίες τους. Αυτό είναι πολύ σημαντικό γιατί τα περισσότερα από τα εικονιζόμενα μοναστήρια ή ασκηταριά δεν υπάρχουν πλέον ή είναι σε ερειπώδη κατάσταση.

Βέβαια, οι τοποθεσίες των ασκηταριών δεν είναι η μόνη πληροφορία που μπορούμε να εκλάβουμε από την χαλκογραφία. Ο μοναχός Παρθένιος φαίνεται πως προσπάθησε να αποτυπώσει επίσης αρκετά σημαντικά στοιχεία που αφορούσαν την καθημερινή ζωή των μοναχών/ασκητών στα Μετέωρα. Για παράδειγμα, τα συστήματα ανάβασης εκείνων των χρόνων στα ψηλά βράχια (ανεμόσκαλες, δίχτυ) ή τις ενασχολήσεις των μοναχών (αμπέλια, καλλιέργειες κάτω από τις μονές) κτλ. Τέλος, παρακάτω θα δούμε πως όλες οι δομές έχουν αφήσει τα ίχνη τους πάνω στους βράχους που εάν τα ακολουθήσουμε θα καταφέρουμε να εξάγουμε σημαντικά συμπεράσματα για τα Μετέωρα εκείνης της περιόδου.

ΜΕΤΕΩΡΙΤΙΚΑ ΑΣΚΗΤΑΡΙΑ

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Οι ασκητές στα Μετέωρα μπορούν να χαρακτηριστούν ως μια ανεξάρτητη ομάδα. Η άποψη αυτή ενισχύεται από γραπτά κείμενα (Κώδικες) όπου αναγράφεται μία συμφωνία των σκητών με την Μητρόπολη για ετήσια οφειλή κεριού προς αυτή με αντάλλαγμα την ανεξαρτησία τους. Επομένως, η ίδια η σκήτη θέσπιζε δικό της πρόγραμμα και δικούς της κανόνες. Ναι μεν ο κάθε ασκητής ζούσε μοναχικά ή σε μικρές ομάδες των 2-3 ατόμων στα επιμέρους ασκηταριά, αλλά τις Κυριακές καθώς και στις γιορτές συναντιόταν όλοι μαζί στο επονομαζόμενο «Κυριακό» για την Θεία Λειτουργία.

ΣΚΗΤΕΣ

Οι σκήτες ήταν ένα σύνολο 2 ή και περισσότερων γειτονικών ασκηταριών τα οποία μοιράζονταν ορισμένες εργασίες (πχ. φροντίδα αμπελιών) ή κάποιους χώρους όπως το “Κυριακό”. Βέβαια, η τάση για ανεξαρτησία των ασκητών δεν είναι ένα φαινόμενο που πρωτοεμφανίστηκε στα Μετέωρα. Από όσο γνωρίζουμε*, ο Ιουστινιανός ως αυτοκράτορας του Βυζαντίου προσπάθησε αρκετές φορές να εντάξει τα μοναστήρια που υπήρχαν εκείνη την εποχή σε ένα ευρύτερο πολιτικό και νομοθετικό πλαίσιο, αλλά δεν το κατάφερε ποτέ. Οι αναχωρητές φαίνεται να αποτραβιούνται όχι μόνο από τις πόλεις πρακτικώς, αλλά και θεωρητικώς αφού τους ενδιέφερε να μην έχουν καμία σχέση με την κρατική κυριαρχία και τους νόμους. Η κοινότητά τους είχε έναν χαρακτήρα εμβόλιμο ως προς την κρατική δομή, αποκρυσταλλούμενη από αυτή, χωρίς όμως να επιδιώκει σύγκρουση μαζί της.

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΚΥΡΙΑΚΟ

Το πρώτο Κυριακό είναι η Παναγία της Δούπιανης (12ος αι.) στην δυτική πλευρά του Καστρακίου και κάτω από τον ομώνυμο βράχο της Δούπιανης, που ήταν και ο πρώτος στον οποίο εγκαταστάθηκαν ασκητές όταν πρωτοήρθαν στα Μετέωρα.

ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΕΙΣ

Κάτω από τις σκήτες συνήθως φύτευαν αμπελώνα καθώς και λαχανικά για την επιβίωσή τους. Ασχολίες τους εκτός προσευχής ήταν κυρίως η φροντίδα αυτών των καλλιεργειών, η συντήρηση

των κατασκευών (δίχτυ, ανεμόσκαλα, κοφίνια), η παραγωγή κεριού και κατά περιπτώσεις η αντιγραφή ή συγγραφή κειμένων καλλιγραφώντας. Επιπλέον, πολλοί μοναχοί και ασκητές έφτιαχναν μικρά κοφίνια τα οποία χάριζαν ως ευλογία στους επισκέπτες.

Σημαντικό είναι να προσθέσουμε ότι οι κάτοικοι της περιοχής πολλές φορές βοηθούσαν τους ασκητές στην φροντίδα των καλλιεργειών, αλλά ιδιαίτερως σημαντική ήταν η αρωγή τους στην διαδικασία οικοδόμησης των ασκηταριών.

ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΛΟΓΙΚΗ ΑΣΚΗΤΑΡΙΩΝ

Η δυσμορφία του τοπίου γεννάει δυσκολίες και οι δυσκολίες οδηγούν σε πρακτικά προβλήματα στα οποία πρέπει να δοθούν λύσεις. Είναι γεγονός ότι τα Μετέωρα αποτελούν ένα μοναδικό τοπίο που όμως η εφαρμογή της τότε υπάρχουσας τεχνολογίας δεν ήταν ικανή να υποστηρίξει τις δομές που κατασκεύασαν οι ασκητές πάνω στα βράχια.

Γ' αυτόν ακριβώς τον λόγο, αναπτύχθηκε τοπικά μια πλούσια οικοδομική τεχνολογία η οποία έχει ως αφετηρία σχεδιασμού την ογκοπλασία των Μετεώρων και ως συνέχεια αυτού την εμπειρία των ντόπιων ανθρώπων (ασκητών και λαϊκών). Το σύνολο αυτής της οικοδομικής τεχνολογίας καθιστά ακόμα πιο ιδιαίτερο τον χώρο των Μετεώρων.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΒΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΑΣΚΗΤΗ

Ένα ερώτημα που προκύπτει άμεσα σε οποιονδήποτε επισκέπτη των Μετεώρων είναι πως κατάφερε και ανέβηκε ο πρώτος ασκητής πάνω σε τόσο μεγάλο υψόμετρο πριν από τόσους αιώνες.

Το πρώτο βήμα για κάθε έναν ήταν η επιλογή του βράχου, της σπηλιάς ή της σχισμής που ήθελε να κατοικήσει. Αρχικά, για να αναρριχηθούν στο μεγάλο υψόμετρο λάξευαν μικρά σκαλοπατάκια-ίσα ίσα να χωράει η μύτη του ποδιού τους- ώστε να φτάσουν στο σημείο που επιθυμούσαν ή σε κάποιο ενδιάμεσο.

Στην συνέχεια, ο πρώτος που ανέβαινε στερέωνε με πολλή προσοχή μέσα σε μια λαξευτή οπή έναν πάσσαλο, ώστε να εγκαταστήσει τον πιο βασικό μηχανισμό μεταφοράς υλικών και πρόσβασης, **το δίχτυ**.

Με την εγκατάσταση ενός γερού δίχτυου κατασκευασμένο από караβόσχοινο μπορούσαν να μεταφέρουν πιο γρήγορα και με περισσότερη ασφάλεια τα απαραίτητα υλικά τα οποία είχαν συγκεντρώσει μόνοι τους ή με την βοήθεια των ντόπιων κάτω από το ασκητήριο.

Αφού ανέβαζαν όλα τα υλικά πάνω με το δίχτυ και τα κοφίνια ήταν έτοιμοι να προχωρήσουν στην κατασκευή άλλων απαραίτητων εξαρτημάτων όπως οι ανεμόσκαλες ή τα δομικά στοιχεία του

ΣΤΑΔΙΑΚΗ ΑΝΑΒΑΣΗ

χώρου (δάπεδα, τοίχια κτλ).

Μεταξύ της βάσης του βράχου και το ασκητηρίου -εάν το έκριναν απαραίτητο- τοποθετούσαν μικρότερες εξέδρες για να μεταφέρουν τα υλικά σταδιακά.

Το ανέβασμα των υλικών ή και των ίδιων των μοναχών από το δίχτυ ήταν μια επικίνδυνη και επίπονη διαδικασία ειδικά όταν το βάρος ήταν μεγάλο. Μια προσπάθεια ανέλκυσης ενός ανθρώπου μπορεί να διαρκούσε μέχρι και μισή ώρα σε ύψος 40-50 μέτρων. Επομένως, η διαδικασία αναρρίχησης στον βράχο ήταν αρκετά σταδιακή. Αν και όλες οι μονές είχαν από έναν μηχανισμό ανέλκυσης αντικειμένων και ανθρώπων, σήμερα μία μόνο από αυτές (Ι.Μ.Βαρλάμ) τον χρησιμοποιεί ακόμα για μεταφορά υλικών.

ΠΟΛΛΑΠΛΑ ΕΠΙΠΕΔΑ

Από την παρατήρηση ορισμένων ερειπίων-ασκηταριών και μοναστηριών που παρόλα τα χρόνια διατηρούνται σε ικανοποιητική κατάσταση μέχρι σήμερα καθώς και από πολύ παλιά κείμενα που έχουν βρεθεί μέσα σε αυτά, προκύπτει ότι η ανάβαση στην κορυφή ενός βράχου διαρκούσε πολλά χρόνια. Οι ασκητές ξεκινούσαν από την βάση, ανέβαιναν μέχρι ένα άλλο πλάτωμα ή σπηλιά όπου ανέβαζαν σιγά σιγά τα υλικά και μετά συνέχιζαν προς τα επάνω ακολουθώντας την ίδια διαδικασία μέχρι να φτάσουν στην κορυφή.

Αυτό είναι ολοφάνερο στην περίπτωση του Μεγάλου Μετεώρου του μεγαλύτερου μοναστηριού ήδη από την ίδρυσή του- όπου ο Όσιος Αθανάσιος ο Μετεωρίτης μέχρι να ανέβει στην κορυφή είχε φτιάξει στο ενδιάμεσο άλλα δυο μικρά ασκητήρια τα οποία σώζονται μέχρι σήμερα σε καλή κατάσταση.

Εξαιτίας της δύσκολης ανάβασης αλλά κυρίως της έλλειψης χώρου τα ασκητήρια απλώνονταν σε περισσότερα από ένα επίπεδα με αποτέλεσμα να δημιουργούνται πρωτότυπες δομές και καμία απολύτως ίδια με κάποια άλλη.

Οι λαξευτές δομές είναι πολύ συνηθισμένες στον χώρο των

Λ Α Ξ Ε Υ Σ Η

Μετεώρων γιατί ήταν μία καλή λύση απέναντι στο πρόβλημα του ύψους ή του περιορισμένου χώρου. Σε ορισμένα σημεία και με σωστή παρατήρηση είναι ορατές οι λαξεύσεις σε σχήματα μικρών σκαλιών ή οπών για τα πόδια που βοηθούσαν στην ανάβαση. Οι λαξεύσεις γίνονταν με διάφορα εργαλεία της εποχής τα οποία προμηθεύονταν από τους κατοίκους του Καστρακίου και της Καλαμπάκας, οι οποίοι βοηθούσαν τους μοναχούς να αναρριχηθούν καθώς και να μεταφέρουν τα υλικά προς τα βράχια. Πολλές φορές, οι κάτοικοι συνεισέφεραν σημαντικά στην οικοδόμηση των ασκηταριών και των μοναστηριών. Εξάλλου, είναι γνωστό μέχρι και τις μέρες μας ότι οι κάτοικοι της περιοχής έχουν πολλές αναρριχητικές ικανότητες.

Σ Τ Ε Ρ Ν Ε Σ & Σ Κ Α Λ Ε Σ

Υπάρχει στέρνα με διαστάσεις 4.00*2.50m. πάνω στον ψηλότερο βράχο με την ονομασία Αϊιά, ενώ λίγο πιο χαμηλά υπάρχει άλλη μία στέρνα μικρότερων διαστάσεων.

Παραδείγματα ολόκληρων λαξευτών δομών είναι εύκολο να παρατηρηθούν μέχρι σήμερα αρκεί να προσεγγίσει κανείς τα αντίστοιχα σημεία και να παρατηρήσει τα ίχνη τους. Συγκεκριμένα, οι ασκητές-μοναχοί σε κάθε δομή που κατασκεύαζαν φρόντιζαν να λαξεύσουν από μία (κιν)-στέρνα για να εξασφαλίσουν το απαραίτητο πόσιμο νερό από την βροχή. Άρα, όπου υπήρχε ασκηταριό και στην συνέχεια μοναστήρι κάπου εκεί υπάρχει μέχρι σήμερα τουλάχιστον μία στέρνα. Τέλος, ένα αξιοθαύμαστο παράδειγμα λαξευτής δομής είναι οι σκάλες. Με μια καλή παρατήρηση σε συγκεκριμένα σημεία γίνονται φανερά τα σκαλοπάτια σε υψόμετρο που ξεπερνά ορισμένες φορές τα 300m.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΚΑΙ ΕΞΑΓΩΓΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ

« Π Α Λ Α Ι Ο Μ Ο Ν Α Σ Τ Η Ρ Ο »

Ο Άγιος Αθανάσιος ο Μετεωρίτης αρχικά, είχε εγκατασταθεί σε ένα ασκηταριό πάνω από το χωριό Καστράκι στον βράχο που ονομάζεται Στύλος Σταγών. Το συγκεκριμένο ασκηταριό έχει μείνει τοπικά γνωστό με το όνομα "Παλαιομονάστηρο". Από το συγκεκριμένο ασκητήριο έχουν μείνει λίγα ίχνη πάνω στον βράχο, τα οποία μας δίνουν πολύ σημαντικές πληροφορίες σε σχέση με την πάλοι ποτέ μορφή του. Διακρίνονται πολλές οπές από πασσάλους του δαπέδου και άλλων στοιχείων καθώς και μικρές χειροποίητες σχισμές που χρησίμευαν ως υδρορροές. Σε κάποιο σημείο οι οπές στον βράχο κατεβαίνουν χαμηλότερα και εκεί ακριβώς υποθέτουμε ότι υπήρχε ο μηχανισμός της τροχαλίας. Αυτός ο ισχυρισμός ενισχύεται και από το γεγονός ότι στο ίδιο μέρος του βράχου υπάρχουν 3-4 κατακόρυφες οπές στις οποίες στερεώνονταν οι πάσσαλοι της ανεμόσκαλας. Ήταν πολύ συνηθισμένο η τροχαλία (ή το βριζόνι) και η ανεμόσκαλα να κατασκευάζονται κοντά η μία στην άλλη. Τέλος, πιο χαμηλά, προς τα ριζά του βράχου διακρίνονται ίχνη από κάποιο ενδιάμεσο επίπεδο του ασκηταριού.

Το Παλαιομονάστηρο στον βράχο Στύλο Σταγών με τις οπές των πασσάλων που υπήρχαν κάποτε. Στην νοητή γραμμή της ανεμόσκαλας, λίγο πιο πάνω από το έδαφος μπορούμε να παρατηρήσουμε εύκολα 3 οπές οριζόντιες, στις οποίες εδραζόταν ενδιάμεσο επίπεδο της κατασκευής.

ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

ΑΝΑΛΥΣΗ

ΣΥΝΔΕΣΕΙΣ ΞΥΛΩΝ

σκίτσο κάτω αριστερά: ο αριστερός πάσσαλος στηρίζει το δοκάρι σχηματίζοντας στο ελεύθερο άκρο του ένα νοητό "U", ενώ δεξιά στο άνω τμήμα ενός άλλου πασσάλου έχει αφαιρεθεί ένα κομμάτι του άκρου του για να υποδεχθεί το δοκάρι.

*θυλήκωμα (έννοια στην ξυλουργική) : σύνδεση, συναρμογή δύο σανίδων με εμβολή ειδικά προκατασκευασμένων προεξοχών τού άκρου τής μιας σε αντίστοιχα κατασκευασμένα κοιλώματα τού άκρου τής άλλης

Στα Μετέωρα οι δομές που οικοδομήθηκαν από τους ασκητές και τους ντόπιους κατοίκους ακολουθούσαν τις τότε σύγχρονες τεχνικές τις οποίες ενίοτε προσάρμοζαν ανάλογα με την μορφή του εκάστοτε βράχου.

Ωστόσο, είναι εμφανέστατη η έλλειψη καρφιών στις βασικές κατασκευές ενώ ταυτόχρονα η σύνδεση των ξύλων με την λογική του **θηλυκώματος*** συναντάται σχεδόν παντού και με αρκετά μεγάλη επιτυχία, εάν σκεφτεί κανείς τα εκατοντάδες χρόνια που έχουν μεσολαβήσει από την οικοδόμηση των ασκηταριών και την σημερινή τους κατάσταση. Επί της ουσίας, ένας βασικός λόγος που οι κατασκευές αυτές άντεξαν και κρατήθηκαν στην θέση τους τόσα χρόνια είναι η συναρμογή των ξύλων και η αποφυγή της χρήσης καρφιών ή οποιουδήποτε άλλου μεταλλικού στοιχείου, το οποίο θα αλλοιωνόταν πολύ πιο σύντομα με καταστροφικά αποτελέσματα για τις σχεδόν αιωρούμενες δομές.

Μία άλλη λογική για την συναρμολόγηση δύο ξύλων ήταν η λογική του "U". Συνήθως χρησιμοποιούνταν για να υποστηρίξει μεγαλύτερα φορτία στην κατασκευή, όπως για παράδειγμα το δάπεδο.

Οι πλάγιοι πάσσαλοι, που στήριζαν τα βασικά δοκάρια, σχημάτιζαν συνήθως στο ελεύθερο άκρο τους μία **μορφή "U"** έτσι ώστε μέσα σε αυτή να υποδέχονται το δοκάρι του δαπέδου. Αυτές οι μορφές των ξύλων ήταν είτε φυσικές (από φυσική διακλάδωση) είτε τεχνητές αφαιρώντας ένα κομμάτι του ξύλου για να υποδεχθούν και να στηρίξουν τα αντίστοιχα δοκάρια, ενώ το άλλο άκρο τους πακτωνόταν στον βράχο σταθερά αφού είχε λαξευτεί η κατάλληλη οπή.

ΤΟΙΧΟΠΟΙΕΣ

Παρατηρώντας τα υπάρχοντα ερείπια από τα μετεωρίτικα ασκητήρια μπορούμε να διακρίνουμε 2 γενικές τυπολογίες σε ότι αφορά τον τρόπο διαχείρισης της σχισμής ή της σπηλιάς:

1.Φράξιμο της σπηλιάς με τοίχο

Η τοιχοποιία που φαίνεται να χρησιμοποιούσαν είναι δύο ειδών:

α. Πέτρινος τοίχος

Η χρήση πέτρινου τοίχου ήταν από τις πιο συνηθισμένες εκδοχές κάλυψης της όψης μιας σπηλιάς, όταν το ασκητήριο βρισκόταν σε χαμηλό υψόμετρο κοντά στο έδαφος. Χρησιμοποιώντας πέτρες της περιοχής και λάσπη έφτιαχναν τοιχοποιίες (30-50εκ.), ενώ από την εσωτερική πλευρά σε ορισμένες περιπτώσεις τοποθετούσαν λάσπη και αγιογραφούσαν.

Οι τοίχοι σπάνια είχαν παράθυρα, συνήθως είχαν ένα σχεδόν τετράγωνο άνοιγμα για πόρτα, το οποίο όριζαν χρησιμοποιώντας ξύλα στις πλευρές του. Υπάρχουν όμως μικρά ορθογώνια ανοίγματα σε κάποιες περιπτώσεις, που χρησίμευαν κυρίως για την είσοδο του αέρα και λιγοστού φωτός.

β. Πλεχτή ξύλινη κατασκευή (τσατμάς)

Τέτοιο τμήμα τοίχου έχει διασωθεί στο ασκητήριο του Οσίου Γρηγορίου στον βράχο Πυξάρι, σε ένα από τα πολλά επίπεδα του. Πρόκειται για έναν συνδυασμό λεπτών οριζόντιων ξύλων πλεγμένων μεταξύ παχύτερων κατακόρυφων, τα οποία στερεώνονταν στην εξωτερική επιφάνεια της σπηλιάς, φράζοντάς την και γεμίζοντάς την με λάσπη ή ασβέστη. Στο εσωτερικό του πλεχτού τοίχου συνήθως αγιογραφούσαν.

2.Ξύλινες κατασκευές

Πολλά από τα ίχνη πάνω στα βράχια μαρτυρούν ότι οι περισσότερες από τις κατασκευές στα ασκηταριά ήταν ξύλινες επειδή σε μεγάλο ύψος η δημιουργία μιας ελαφριάς κατασκευής είναι αναπόφευκτη. Αυτές οι κατασκευές αποτελούνταν από ξύλινους σκελετούς δομημένους με τις βασικές αρχές σύνδεσης που περιγράφηκαν ήδη και διαμόρφωναν έτσι την εξωτερική όψη της σπηλιάς.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΥΝΔΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΞΥΛΙΝΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

ΣΥΝΔΕΣΕΙΣ ΚΥΡΙΩΝ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΝΤΩΝ ΜΕΛΩΝ

Καμία δομή δεν ήταν ακριβώς ίδια με κάποια άλλη, εξαιτίας της ιδιαιτερότητας του τοπίου. Οι λογικές όμως που ακολουθήθηκαν για την οικοδόμηση των ασκηταριών (σε ύψος) παρουσιάζουν κάποιες κοινές γραμμές. Πολλά στοιχεία για την συνολική έρευνα πάρθηκαν από το ασκηταριό του Αγίου Γρηγορίου και Θεοδοσίου στον βράχο Πυξάρι. Αυτό συνέβη διότι τα ασκηταριά εκεί είναι σε πολύ καλή κατάσταση σε σχέση με άλλα και πολλά από τα στοιχεία έχουν μείνει στην θέση τους για αιώνες τώρα μέχρι και σήμερα, διότι ο ίδιος ο βράχος έχει αρνητική κλίση με αποτέλεσμα να μην βρέχονται οι δομές στο κάτω μέρος του. Αρχικά, για την δημιουργία ομαλού, ομοεπίπεδου δαπέδου-εάν η μορφή της σπηλιάς το απαιτούσε- τοποθετούσαν πετρόχτιστη κατασκευή (πέτρες στερεωμένες με λάσπη) ώστε να φέρουν το φυσικό δάπεδο της σπηλιάς σε ένα επίπεδο. Στην πορεία, ανεβάζοντας τα υλικά πάντοτε με την βοήθεια της τροχαλίας και του διχτυού, στερέωναν τους πρώτους ξύλινους πασσάλους δημιουργώντας οπές στον βράχο και στην συνέχεια τους πάκτωναν εκεί για να τους σταθεροποιήσουν. Όλα τα ξύλα πακτωνόταν μέσα σε λαξευτές χειροποίητες οπές και κάθε πλάγιος πάσσαλος στήριζε ένα δοκάρι το οποίο έφτανε μέχρι το βάθος της σπηλιάς όπου συχνά πακτωνόταν και αυτό με την σειρά του στο πίσω μέρος της. Σε περίπτωση που η οπή στον βράχο ήταν λίγο μεγαλύτερη από την διατομή του ξύλου ή σε περίπτωση όπου οι διαστάσεις του ξύλου μεταβάλλονταν με την πάροδο του χρόνου λόγω των καιρικών συνθηκών, τότε τοποθετούσαν σφήνες στις βάσεις ώστε να εξασφαλίσουν την σταθερότητα της δομής.

Τα δοκάρια του δαπέδου τοποθετούνταν συνήθως σε αποστάσεις 50-80εκ. και πάνω σε αυτά στερεώνονταν οι μακρόστενες ξύλινες σανίδες του πετωμάτος. Οι διαστάσεις των πασσάλων και των δοκαριών ποικίλλουν ανάλογα με τα διαθέσιμα ξύλα.

σκίτσο κάτω δεξιά: τοποθέτηση σφηνών ώστε να σταθεροποιηθεί η πάκτωση του ξύλου. Πιο συγκεκριμένα, το παράδειγμα αφορά έναν υπαρκτό πάσσαλο στον βράχο Πυξάρι από τον οποίο κρεμόταν μία ανεμόσκαλα και οδηγούσε σε ένα από τα επίπεδα του ασκηταριού του Αγίου Γρηγορίου και Θεοδοσίου.

σκίτσο κάτω αριστερά: τα περισσότερα ξύλα του βασικού σκελετού είτε οριζόντια δοκάρια είτε κατακόρυφα στοιχεία είχαν διάφορες οπές κατά μήκος τους όπως φαίνεται στο παρακάτω σκίτσο ώστε να μπορούν να στηρίζουν άλλα ξύλα και να "δένουν" τα επιμέρους στοιχεία της κατασκευής μεταξύ τους.

Τα δοκάρια του πατώματος χαρακτηρίζονται από μία οπή στην εξωτερική άκρη τους μέσα στην οποία σφηνώνονται κατακόρυφα ξύλα για να διαμορφώσουν τον σκελετό της όψης. Αυτά τα κατακόρυφα ξύλα στερεώνονται στο πάνω άκρο τους με δύο τρόπους: είτε με αντίστοιχη πάκτωση στον βράχο (εάν ο βράχος είναι κατάλληλος) είτε με ένα ακόμα «θηλύκωμα» σε δοκάρια, παράλληλα σε αυτά του δαπέδου και περίπου σε ύψος 1.60-1.80 (ανάλογα με τις διαστάσεις της σπηλιάς), που πακτώνονται με την σειρά τους στο πίσω κομμάτι της σπηλιάς σε άλλα κατακόρυφα ξύλα (ακριβώς η ίδια διαδικασία με τα δοκάρια του δαπέδου). Κάποιο από αυτά τα δοκάρια που διαμορφώνουν τρόπο τινά μία νέα οροφή μέσα στην σπηλιά είναι αυτό που φέρει την τροχαλία και συνήθως η δομή σε αυτό ακριβώς το σημείο είναι ενισχυμένη με περισσότερα ξύλα, πιο χοντρές διατομές και σφήνες στις οπές, όπου χρειάζονται, ώστε να εξασφαλιστεί η αντοχή της δομής στο βάρος.

Λογική σειρά οικοδόμησης ασκηταριού σε υψόμετρο (από αριστερά προς τα δεξιά)

1. Πάκτωση πλάγιων πασσάλων τύπου "u" και στήριξη οριζόντιου δοκαριού πατώματος
2. Επανάληψη διαδικασίας όσο απαιτείται
3. Τοποθέτηση σανίδων δαπέδου
4. Στερέωση κατακόρυφων ξύλων για την δημιουργία της όψης (λογική θυληκώματος)
5. Σύνδεση προστινών κατακόρυφων στοιχείων με τα πίσω, μέσω οριζόντιων δοκών (λογική θυληκώματος)
6. Ολοκλήρωση ξύλινων στοιχείων όψης
7. Τοποθέτηση ξυλοφράκτου (ή καφασωτού ή τσατμά) και σταθερής τροχαλιάς.

Δάπεδο

Από τα υπάρχοντα ερείπια-ασκηταριά λίγα είναι τα δάπεδα που είναι σε καλή κατάσταση ώστε να μπορούν να μελετηθούν και να αναλυθούν. Δύο παραδείγματα που διαφέρουν ως προς την δομή τους είναι το δάπεδο από το ασκητήριο του Οσίου Γρηγορίου και Θεοδοσίου (βράχος Πυξάρι) και εκείνο μέσα σε κάποια σπηλιά αριστερά από τον μεγάλο βράχο της Αϊάς, του οποίου δεν γνωρίζουμε το ακριβές όνομα, αλλά φαίνεται σχεδιασμένο στην χαλκογραφία του μοναχού Παρθενίου ως ανώνυμο.

Στην πρώτη περίπτωση, όπως αναφέρθηκε ήδη, το δάπεδο είναι ως εξής:

Ένα στρώμα πετσώματος από ξύλινες σανίδες (πάχους 3-4εκ.) στηρίζεται πάνω στα δοκάρια, τα οποία στερεώνονται στους πλάγιους πασσάλους που είναι πακτωμένοι στον βράχο. Οι σανίδες του πετσώματος (50-70εκ.μήκος και 15-25εκ.πλάτος) προσαρμόζονταν στο κενό μεταξύ των δοκαριών. Όταν κάποια ανεμόσκαλα έφτανε σε εκείνο το επίπεδο, τότε αφαιρούσαν ένα τμήμα του δαπέδου (κάποιες από τις σανίδες) για να δημιουργηθεί το απαραίτητο άνοιγμα για την σκάλα. Επίσης, στην περίπτωση του ασκηταριού στο Πυξάρι στο κατώτερο επίπεδο υπάρχει ένα σημείο όπου το δάπεδο υποχωρεί και δημιουργεί μια εσοχή που πιθανώς να χρησιμοποιούνταν ως αποθηκευτικός χώρος. Με άλλα λόγια, φαίνεται πως οι ασκητές προσπαθούσαν να εξασφαλίσουν χώρους στις κατασκευές με διάφορους τρόπους, προσαρμοσμένους στον αντίστοιχο βράχο.

Στην δεύτερη περίπτωση, στο ανώνυμο ασκηταριό, το δάπεδο είναι ως εξής:

Ένας πλάγιος πάσσαλος πακτωμένος στον βράχο στηρίζει δύο βασικά δοκάρια (ένα οριζόντιο και παράλληλο με το άνοιγμα της σπηλιάς και ένα κάθετο ως προς αυτό, που στερεώνονται μεταξύ τους με μία οπή). Το οριζόντιο από αυτά (διατομής περίπου 15x15cm, με μήκος 4m.περίπου) είναι πακτωμένο δεξιά και αριστερά στα τοιχώματα της σπηλιάς και στηρίζει μία σειρά μικρότερων δοκαριών (δευτερευόντων), που είναι κάθετα

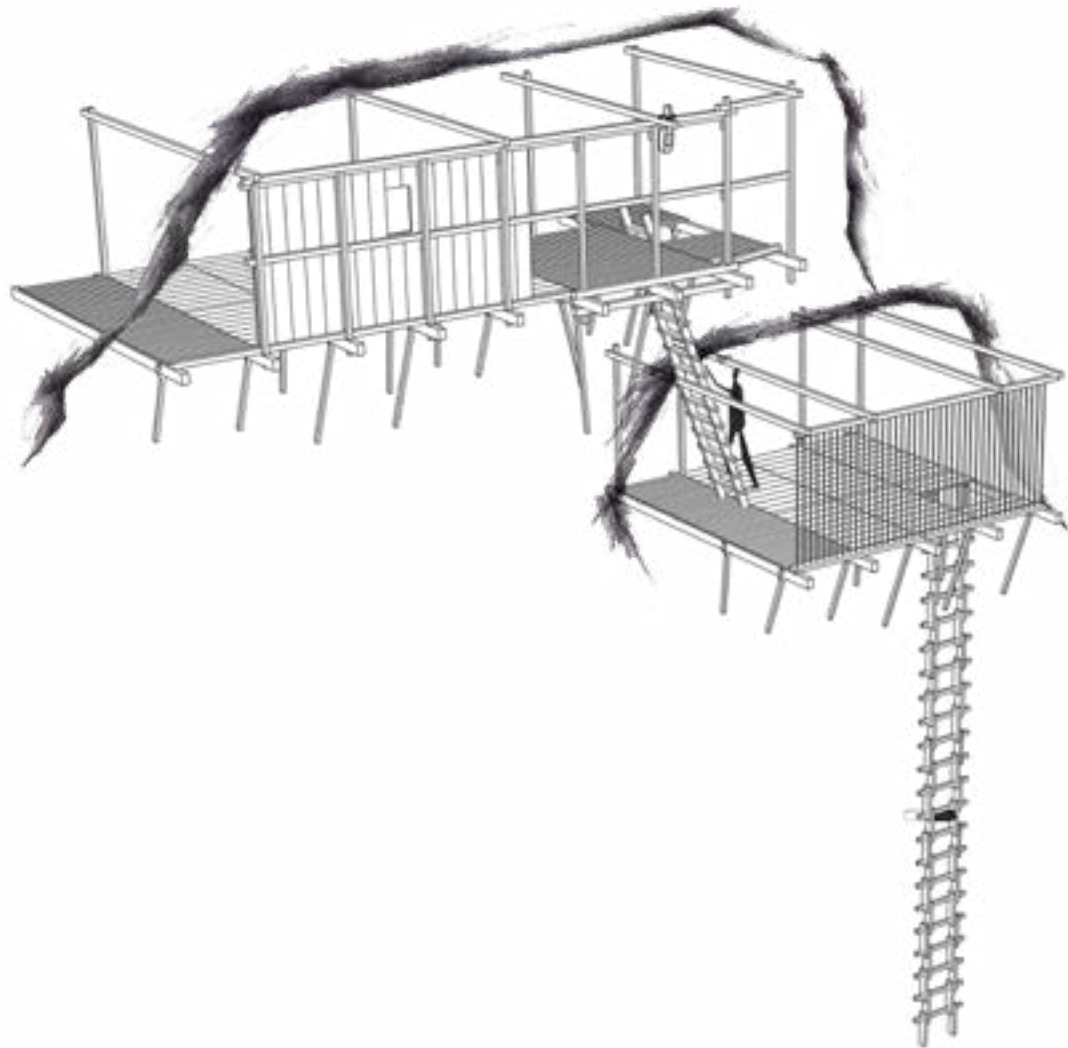
τοποθετημένα ως προς αυτό, ενώ πάνω σε αυτά βρίσκονται οι σανίδες του δαπέδου όπως φαίνεται στο σχέδιο. Αυτά είναι δύο παραδείγματα δαπέδου που βασίζονται πάντα στην κοινή λογική και στις δυνατότητες του ξύλου. Ενδεχομένως, να υπήρχαν και άλλες πρωτότυπες δομές, οι οποίες όμως δεν μπορεί να διέφεραν πάρα πολύ από τις προαναφερθείσες.

Οι όψεις των ασκηταριών διαμορφωνόταν ανάλογα με τα υλικά και τις ανάγκες κάθε χώρου με διαφορετικό τρόπο. Στις ξυλοδομές οι οποίες βρίσκονταν σε μεγάλο ύψος από το έδαφος συνήθως εφαρμόζονταν η λογική του **ξυλόφρακτου**, του **καφασωτού** και του **ξύλινου σκελετού**, όπως δημιουργούνταν από την σύνθεση της βασικής δομής που αναλύθηκε προηγουμένως (δοκάρια του δαπέδου, δοκάρια οροφής και τα αντίστοιχα συνδετικά κατακόρυφα ξύλα για κάθε ζευγάρι δοκαριών), ενώ στα ασκηταριά που βρίσκονταν σε σημεία κοντύτερα στο έδαφος οι όψεις έφραζαν με παραδοσιακό πέτρινο τοίχο ή και «τσατμά», δηλαδή μία δομή κατακόρυφων ξύλων που ενώνονταν από μία πλέξη λάσπης, χαλικιού και λεπτότερων ξύλων. Τσατμάς έχει παρατηρηθεί και σε σπηλιές με αρκετά μεγάλο υψόμετρο, μιας που τα υλικά που τον αποτελούν ήταν ελαφρά για την μεταφορά τους με την τροχαλιά. Στην ανάλυση του παραπάνω πρότυπου σχεδίου του ασκηταριού η όψη είναι εν μέρει δομημένη με το ξυλόφρακτο και εν μέρει ελεύθερη μόνο με τον ξύλινο σκελετό από τα βασικά δομικά στοιχεία. Έχει προστεθεί μόνο μία σειρά από οριζόντια ξύλα στην μέση περίπου της όψης τα οποία επιτελούν τον ρόλο ενός πρωτεύοντος κιγκλιδώματος. Αυτή η οριζόντια σειρά ξύλων στηρίζεται πάνω στον βασικό σκελετό είτε με την λογική της οπής και πάλι (δηλ. υπάρχει μία εσοχή σε κάποιο σημείο του κατακόρυφου ξύλου της όψης πάνω στην οποία ουσιαστικά εδράζεται το οριζόντιο), είτε –εάν η διατομή του κατακόρυφου δεν επιτρέπει την αφαίρεση ενός κομματιού του-προστίθενται

Ο Ψ Ε Ι Σ

[Ξ Υ Λ Ι Ν Ε Σ Κ Α Τ Α Σ Κ Ε Υ Ε Σ]

σκίτσο αριστερά: ασκηταριό σε δύο επίπεδα όπου γίνεται η χρήση ξυλοφράκτου και καφασωτού. Διακρίνονται 2 ειδών ανεμόσκαλες, η τροχαλία και η γενική δομή.
κάτω: καφασωτό και μαδέρι καφασωτού όπου στερέωναν τα κατακόρυφα ξύλα

μικρά ορθογώνια κομμάτια ξύλου καρφωτά πάνω στα κατακόρυφα ώστε να πατήσει σε αυτά το «κιγκλίδωμα» και να εδραιωθεί.

Το ξυλόφρακτο ήταν από τα ελάχιστα στοιχεία μέσα στην συνολική δομή το οποίο ήταν καρφωμένο επάνω στην βασική δομή. Αποτελούσε σχεδόν αποκλειστικά στοιχείο της όψης με κύριο ρόλο την προστασία του εσωτερικού από τις καιρικές συνθήκες (αέρας, βροχή, χιόνι, υπερθέρμανση), ήταν σταθερά καρφωμένο πάνω στον βασικό σκελετό και σε ορισμένα σημεία του, αφαιρώντας κάποια κομμάτια από τις ξύλινες σανίδες του, δημιουργούνταν ανοίγματα (παράθυρα). Καθώς φαίνεται το ξυλόφρακτο δεν φιλοξενούσε από πίσω κάποιο βασικό χώρο, αλλά τα διάφορα δωμάτια ήταν πιο πίσω στην σπηλιά και συνήθως κατασκευασμένα από παχύ τσατμά για περισσότερη απομόνωση. Δυστυχώς, περισσότερες πληροφορίες γι' αυτά τα δωμάτια που ακουμπούσαν στην εσωτερική κοιλότητα της σπηλιάς δεν είναι εύκολο να έχουμε καθώς ο μόνος τρόπος γι' αυτό θα ήταν η ανάβαση στο ερειπωμένο ασκητήριο του Οσίου Γρηγορίου και Θεοδοσίου πράγμα που είναι εξαιρετικά δύσκολο.

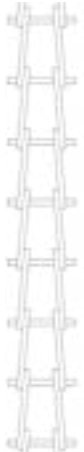
Το καφασωτό ήταν μία τεχνοτροπία της όψης, όπου λεπτά κατακόρυφα ξύλα πακτώνονταν παράλληλα σε ξύλινα μαδέρια στην άκρη της πλατφόρμας του ασκηταριού και δημιουργούσαν ένα ενιαίο πλέγμα που επέτρεπε μέρος του ηλίου και του ανέμου να εισέλθουν στο εσωτερικό της σπηλιάς.

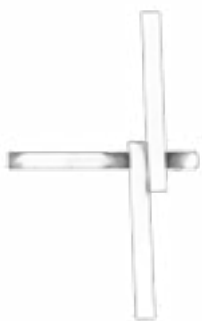

ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΑΣΚΗΤΑΡΙΩΝ

ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΑΒΑΣΗΣ ΣΤΑ ΑΣΚΗΤΑΡΙΑ / ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ

σκίτσο κάτω αριστερά:
Γενικευμένος τρόπος σύνδεσης των επιμέρους
ξύλινων κομματιών μιας ανεμόσκαλας μεταξύ τους

Ένα από τα πιο σημαντικά προβλήματα, που έπρεπε εξαρχής να λύσουν οι ασκητές, ήταν αυτό της πρόσβασης όταν οι δομές απείχαν πολλά μέτρα από το έδαφος. Καθημερινά έπρεπε να ανεβοκατεβαίνουν ίσως και περισσότερες από δύο φορές, επομένως ήταν βασικό να αναπτύξουν τεχνολογίες και τεχνικές προσαρμοσμένες στο υψόμετρο.

Ανεμόσκαλες

Οι ανεμόσκαλες ήταν ένα από τα πιο σημαντικά αντικείμενα στις ασκητικές δομές. Ήταν κατασκευασμένες από τοπικά ξύλα και πάλι με την ίδια λογική του «θηλυκώματος» όπως και όλες οι πρωτόλειες μετεωρίτικες κατασκευές. Οι εναπομείνουσες ανεμόσκαλες, που υπάρχουν ακόμα και σήμερα σε ορισμένα σημεία στα Μετέωρα, είναι δυνατόν να οργανωθούν σε διάφορες τυπολογίες, ανάλογα με τον τρόπο σύνδεσης των ξύλων. Επίσης, έχει μεγάλο ενδιαφέρον η διαχείριση της ανεμόσκαλας για την ασφάλεια των ασκηταριών από τους ληστές ή από οποιονδήποτε ανεπιθύμητο επισκέπτη. Ακόμα και στην χαλκογραφία του μοναχού Παρθενίου φαίνεται πως ένα τμήμα (συνήθως το τελευταίο από πάνω) της ανεμόσκαλας το ανέσυραν οι μοναχοί-ασκητές προς τα πάνω με την χρήση αλυσίδων, ώστε να εμποδίσουν την άνοδο σε οποιονδήποτε, όποτε εκείνοι το έκριναν απαραίτητο. Με αυτόν τον τρόπο κατόρθωναν να ασφαλίσουν τα ασκηταριά τις βραδινές ώρες αλλά και να απομονωθούν πλήρως για όσο επιθυμούσαν.

ΣΤΗΡΙΞΗ ΑΝΕΜΟΣΚΑΛΑΣ

σκίτσο κάτω αριστερά:
Παράδειγμα τμήματος ανεμόσκαλας

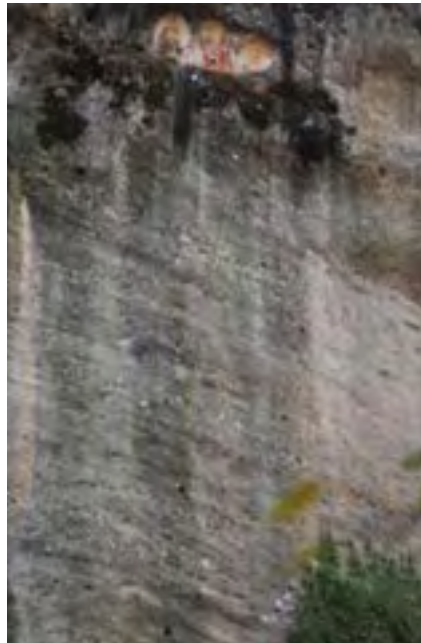

Έχει πολύ μεγάλο ενδιαφέρον ο τρόπος στήριξης των ανεμόσκαλων στον βράχο αλλά και στην ίδια την ξυλοδομή. Αρχικά, λάξευαν ορθογωνικές οπές στον βράχο ξεκινώντας από το έδαφος και προς τα πάνω. Μέσα σε κάθε μία από αυτές τις οπές στερέωναν καλά έναν πάσσαλο με μήκος περίπου 50-60εκ. και διατομή περίπου 20x20εκ..Οι πάσσαλοι έμπαιναν συνήθως ο ένας κάτω από τον άλλο σε κατακόρυφη απόσταση 5-10μ. η οποία κάθε φορά προσαρμοζόταν στην μορφή του εκάστοτε βράχου. Δηλαδή πρόκειται ουσιαστικά για 2 ή 3 ή και περισσότερα τμήματα ανεμόσκαλας που όλα μαζί άρθρωναν την πρόσβαση στο ασκητήριο ή μοναστήρι. Επίσης, σε κάποιες περιπτώσεις οι ανεμόσκαλες δεν ήταν ακριβώς η μία κάτω από την άλλη δημιουργώντας μία νοητή γραμμή, αλλά τοποθετούνταν ανάλογα με την μορφή του βράχου στα κατάλληλα σημεία. Έτσι, η διαδρομή μπορεί να σταματούσε σε ένα σημείο και να συνέχιζε προς άλλη κατεύθυνση. Το ίδιο συνέβαινε και στις περιπτώσεις που το ασκηταριό αποτελούνταν από περισσότερες από μία φυσικές σπηλιές σε διαφορετικά ύψη και οργανώνονταν σε διαφορετικά επίπεδα τα οποία επικοινωνούσαν μεταξύ τους με τις επιμέρους ανεμόσκαλες.

Για παράδειγμα, αυτό είναι σήμερα ορατό στην περίπτωση του βράχου της Υψηλοτέρας, απέναντι ακριβώς από το μοναστήρι Βαρλάμ. Εκεί, είναι ευδιάκριτες οι οπές στον βράχο οι οποίες φιλοξενούσαν τους πασσάλους της ανεμόσκαλας. Το αξιοσημείωτο σε αυτή την περίπτωση βρίσκεται στη φυσική πλατφόρμα-κοιλότητα που δημιουργείται σε κάποιο σημείο του βράχου, την οποία χρησιμοποιούσαν οι ασκητές ως ενδιάμεση στάση στην ανοδική τους πορεία. Στα τοιχώματα αυτής της κοιλότητας υπάρχουν πολύ παλιές αγιογραφίες της Παναγίας με τους δύο Αρχαγγέλους σε σχετικά καλή κατάσταση (εάν θεωρήσει κανείς ότι δεν έχει υπάρξει η παραμικρή συντήρηση). Εκεί, ήταν η τελευταία στάση πριν την ανάβαση στην κορυφή όπου υπήρχε ένα επικίνδυνο τμήμα της διαδρομής καθώς έπρεπε να αλλάξουν ανεμόσκαλα και γι' αυτό τον λόγο ένωσαν την

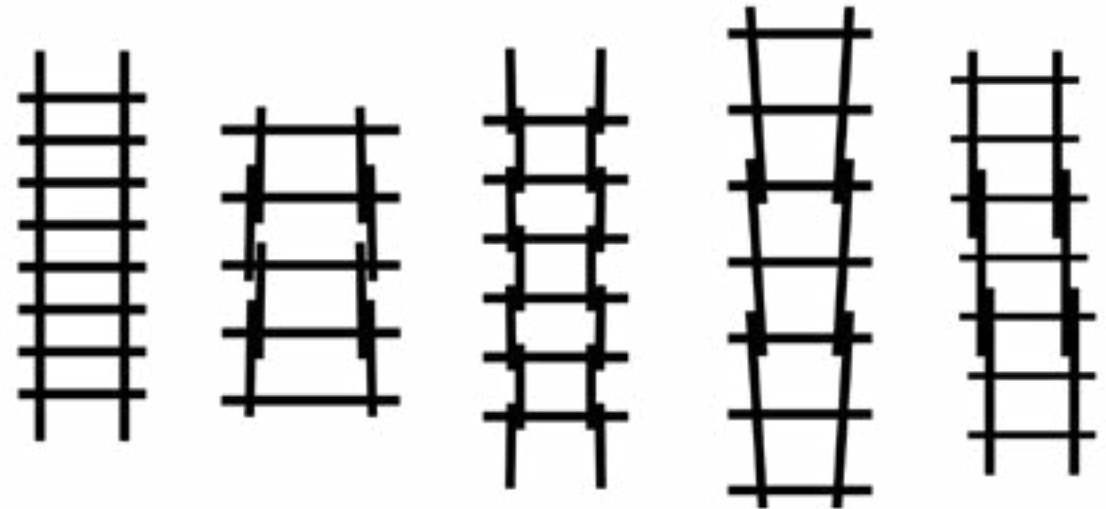
Γ Ε Φ Υ Ρ Ε Σ

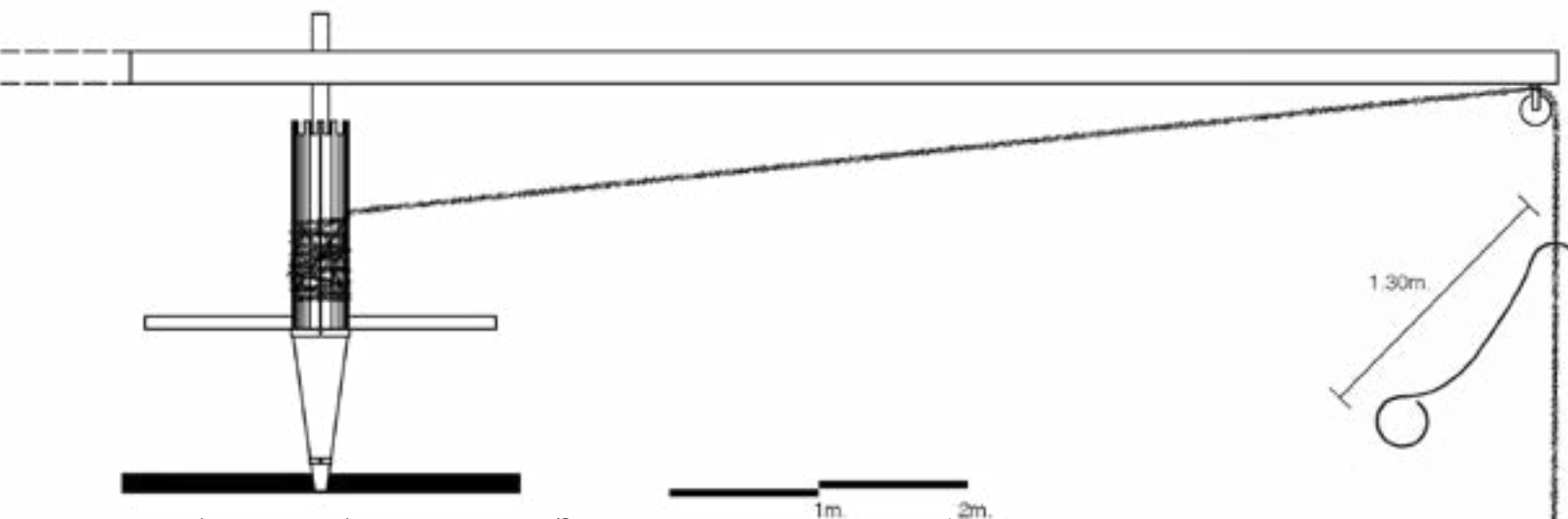
Στην παρακάτω φωτογραφία διακρίνεται η σπηλιά με την Αγιογραφία στον βράχο της Ι.Μ. Υψηλοτέρας. Επίσης, διακρίνεται στο επάνω μέρος το λαξευμένο τμήμα για να περάσει η ανεμόσκαλα (τμήμα της οποίας κρέμεται ακόμα) και πιο κάτω στον βράχο, σχηματίζοντας μια κατακόρυφη γραμμή, φαίνονται οι οπές για την στήριξη της παλιάς ανεμόσκαλας.

ανάγκη να αγιογραφήσουν και να προσευχηθούν.
Ένας λιγότερο συνηθισμένος τρόπος πρόσβασης ήταν αυτός των γεφυρών. Για την ακρίβεια, απευθείας πρόσβαση σε μοναστήρι ή ασκητήριο μόνο με γέφυρα υπήρξε στο μοναστήρι του Αγίου Στεφάνου (μέχρι και σήμερα). Αυτό ήταν εφικτό λόγω της ογκοπλασίας του βράχου και της μορφολογίας του εδάφους τριγύρω. Με την ίδια λογική που οι μοναχοί ανέσυραν τμήμα της ανεμόσκαλας, ανέσυραν και τμήμα της γέφυρας (ενδεχομένως και ολόκληρη). Αυτό γινόταν πάλι με την βοήθεια αλυσίδων οι οποίες ακόμα και σήμερα είναι ορατές στον εξωτερικό τοίχο κάποιων μοναστηριών και υπενθυμίζουν στους επισκέπτες τους αρχικούς τρόπους πρόσβασης στα μοναστήρια.

σκίτσο:
Διάφορες τυπολογίες ανεμόσκαλας που καταγράφηκαν στα Μετέωρα σε διάφορα σημεία. Η λογική παραμένει η ίδια, δηλαδή εκείνη της σύνδεσης των ξύλων μεταξύ τους χωρίς την χρήση καρφιών απλώς κάθε φορά με διαφορετικό τρόπο.

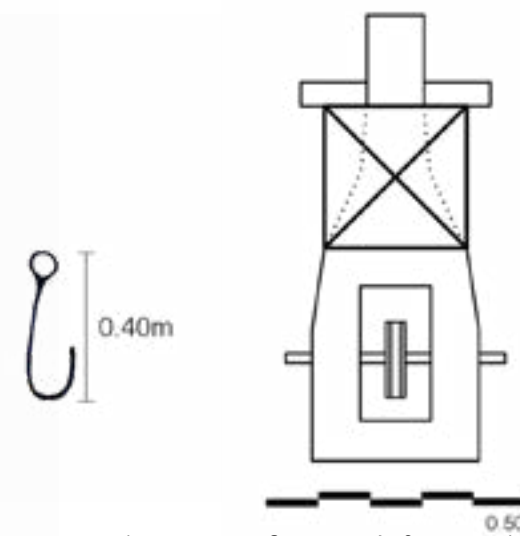
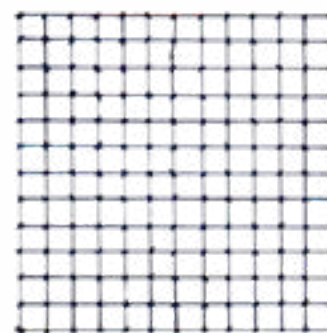
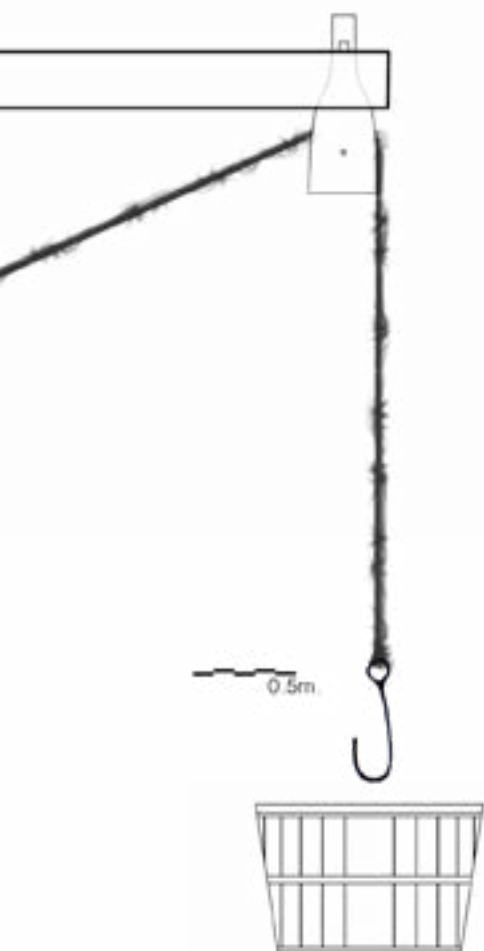

ΒΡΙΖΟΝΙ/ΕΡΓΑΤΗΣ/
ΚΑΡΟΥΛΙ/ΠΥΡΓΟΣ

Όταν άρχισαν να κατασκευάζονται τα πρώτα μοναστήρια που συνήθως ήταν σε πολύ ψηλότερο σημείο από ότι τα ασηκταριά, η επινόηση ενός μέσου που θα ήταν λιγότερο κουραστικό για κάθε αναβάτη ήταν σχεδόν επιτακτική ανάγκη. Έτσι, κατασκευάστηκε το Βρίζονι, ένας μηχανισμός που συνέβαλε σημαντικότερα στην διευκόλυνση της ανάβασης στα μοναστήρια. Στην πορεία απέκτησε τον δικό του χώρο σε κάθε μοναστήρι, **τον Πύργο** και πήρε την συγκεκριμένη ονομασία του από τον ήχο που έκανε ενόσω χρησιμοποιούνταν. Ο Πύργος αυτός χτιζόταν πάντοτε στο σημείο του βράχου που απείχε λιγότερο από το έδαφος για ευνόητους λόγους και εν τέλει αποτέλεσε τον χώρο εισόδου στο μοναστήρι μιας και στο χαμηλότερό του εσωτερικό επίπεδο έφτανε η ανεμόσκαλα.

Κατασκευαστικά το Βρίζονι αποτελείται από χοντρά κομμάτια ξύλου-ενίοτε από ολόκληρους κορμούς δέντρων- τα οποία διαμορφώνουν έναν κατακόρυφο άξονα περιστροφής. Ο άξονας αυτός είναι στερεωμένος στο δάπεδο και σε ένα μεγάλο δοκάρι στην οροφή για να περιστρέφεται γύρω από τον εαυτό του ελεύθερα. Για την εύκολη περιστροφή πάνω στον βασικό άξονα περιστροφής ήταν στερεωμένο ένα οριζόντιο ξύλο που διαπερνούσε τον κορμό, παράλληλο με το δάπεδο. Το δοκάρι πάνω στο οποίο στηρίζονταν ο άξονας έφτανε μέχρι και τα 10-15μ. ώστε να βγαίνει έξω από το όριο του βράχου, γιατί στο άκρο αυτού του δοκαριού ήταν στερεωμένη μία σιδερένια τροχαλία μέσα σε ένα προστατευτικό ξύλινο πλαίσιο. Ένα πολύμετρο χοντρό σχοινί (καραβόσχοινο) ήταν δεμένο στον άξονα περιστροφής και περνούσε μέσα από την τροχαλία με αποτέλεσμα να φτάνει στο έδαφος για να μεταφέρει οτιδήποτε χρειαζόταν. Στην άκρη του ήταν δεμένος ένας σιδερένιος γάντζος (40-50εκ.) στον οποίο αναρτούσαν τα εκάστοτε φορτία. Τα φορτία μεταφέρονταν συνήθως μέσα σε ένα χοντρό δίχτυ (και αυτό από караβόσχοινο) ελεύθερα ή μέσα σε ξύλινα κοφίνια.

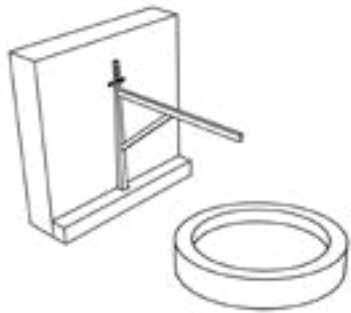

Τα κοφίνια ήταν παραδοσιακά καλάθια φτιαγμένα από μαλακά ξύλα της περιοχής (λυγαριές ή οτιδήποτε άλλο) χωρίς την χρήση καρφιών ή άλλου βοηθητικού μεταλλικού στοιχείου παρά μόνο με ξύλα πλεγμένα μεταξύ τους, όπως εξάλλου συμβαίνει και με τις περισσότερες κατασκευές εκείνης της εποχής στα Μετέωρα.

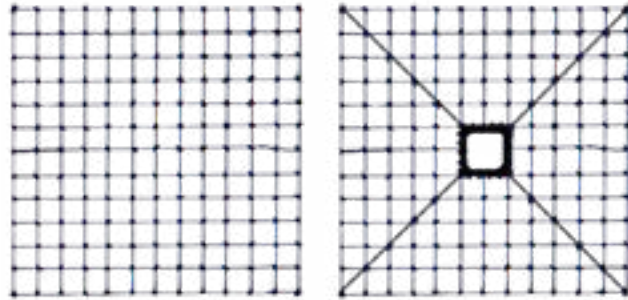
Για την ευκολότερη προσέλευση του δικτιού όταν αυτό ανέβαινε φορτωμένο προς τα πάνω, οι μοναχοί το τραβούσαν προς το μέρος τους χρησιμοποιώντας μία μεταλλική ράβδο με μήκος περίπου 1.00-1.50m. Ειδικά σε περιπτώσεις κακοκαιρίας με δυνατούς ανέμους κοκ. η χρήση της ράβδου ήταν απαραίτητη.

Το Καζάνι είναι μια ευφάνταστη κατασκευή που φυλάσσεται στον εκθεσιακό χώρο (πρώην μαγειρείο) της Ιεράς Μονής Μεγάλου Μετεώρου. Πρόκειται για μια μαγειρικής εστία η οποία βασίζεται και αυτή στην λογική της οπής-πάκτωσης. Ένας κατακόρυφος άξονας περιστροφής που η μία του πλευρά ακουμπά στον τοίχο, με πακτωμένο το κάτω άκρο του στο έδαφος και το πάνω δεμένο στον τοίχο με μία αλυσίδα, στέκεται πάνω από μία κυκλικής διατομής εστία, όπου τοποθετούνται τα ξυλοκάρβουνα για την φωτιά. Σφηνωμένο μέσα σε μία οπή του κατακόρυφου άξονα βρίσκεται ένα οριζόντιο ξύλο στο άκρο του οποίου αναρτάται το μαγειρικό σκεύος (καζάνι). Η ακαμψία της κατασκευής επιτυγχάνεται με ενίσχυση του κόμβου (με πλάγιο ξύλο που ενώνει τους δύο άξονες). Το σημαντικό σε αυτή τη δομή είναι ότι μπορεί και περιστρέφεται γύρω από έναν άξονα κατά 180°. Άρα, όταν το φαγητό ήταν έτοιμο απομάκρυναν το καζάνι από την εστία έλκοντάς το.

ΤΟ ΜΑΓΕΙΡΕΙΟ

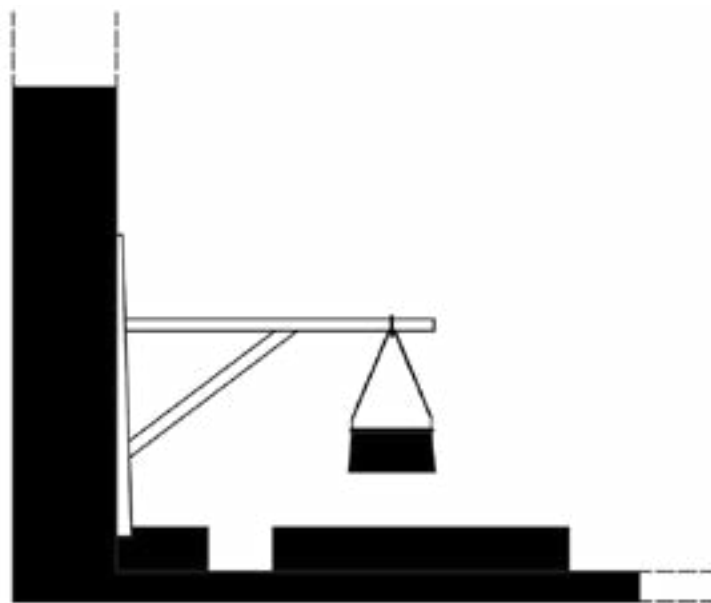

ΤΥΠΟΛΟΓΙΕΣ ΔΙΧΤΥΟΥ

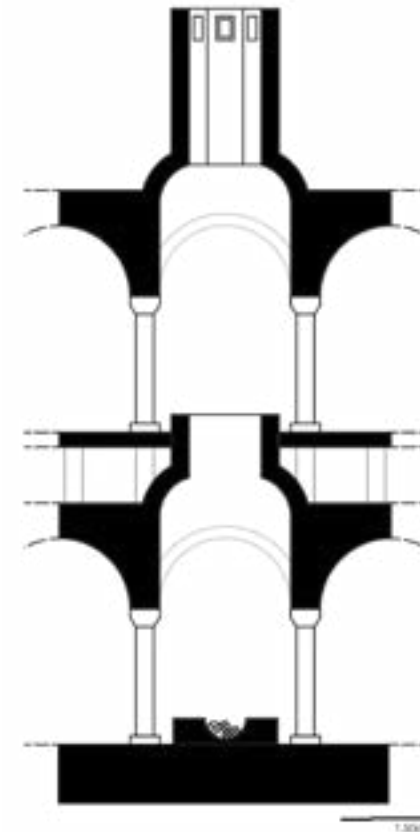

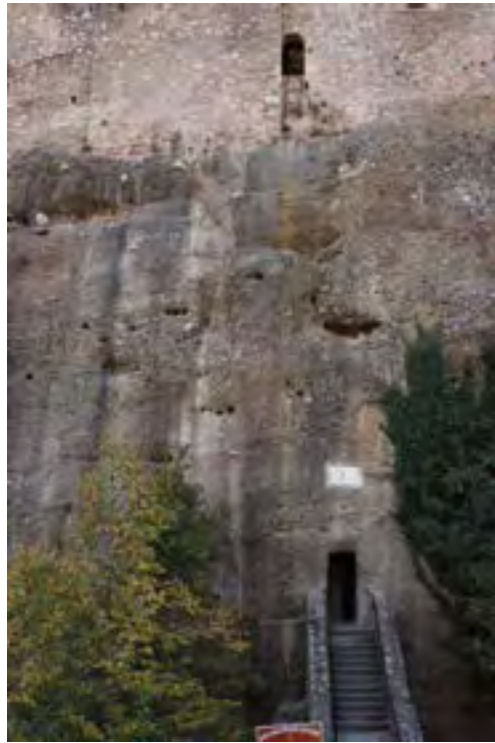
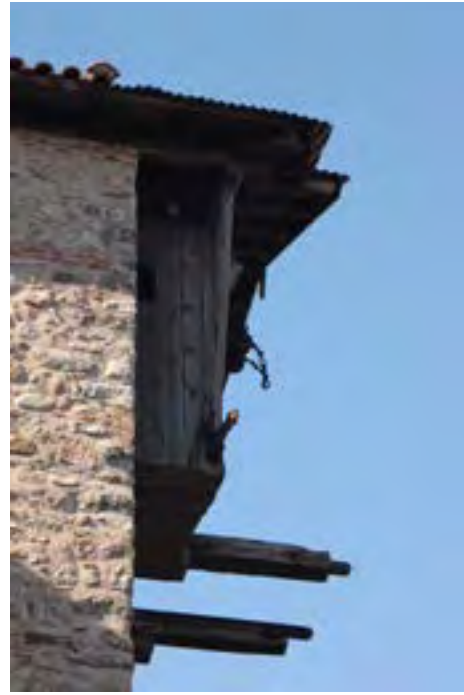
ΕΣΤΙΑ ΘΕΡΜΑΝΣΗΣ

Σημαντικός χώρος στο Μεγάλο Μετέωρο ήταν ο χώρος του γηροκομείου και νοσοκομείου. Στον διώροφο αυτό χώρο υπάρχει στο μέσον περίπου μία κατασκευή θέρμανσης που παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον. Στο κατώτερο επίπεδο υπάρχει η εστία όπου τοποθετούσαν τα ξύλα και άναβαν την φωτιά. Ακριβώς από πάνω στον όροφο, στο ίδιο σημείο, υπάρχει ένα κυκλικό άνοιγμα που επέτρεπε την θέρμανση και του επάνω χώρου μιας που οι θερμές μάζες ανεβαίνουν προς τα πάνω. Τέλος, στο ίδιο σημείο αλλά στην οροφή υπάρχει μια δομή που είχε τον ρόλο της καμινάδας, με περιμετρικά ανοίγματα για την εξαγωγή του καπνού. Στο σκίτσο αριστερά πάνω παρουσιάζονται διαγραμματικά οι κατόψεις της κατασκευής, ενώ από κάτω, μία τομή ώστε να γίνει κατανοητή η δομή της.

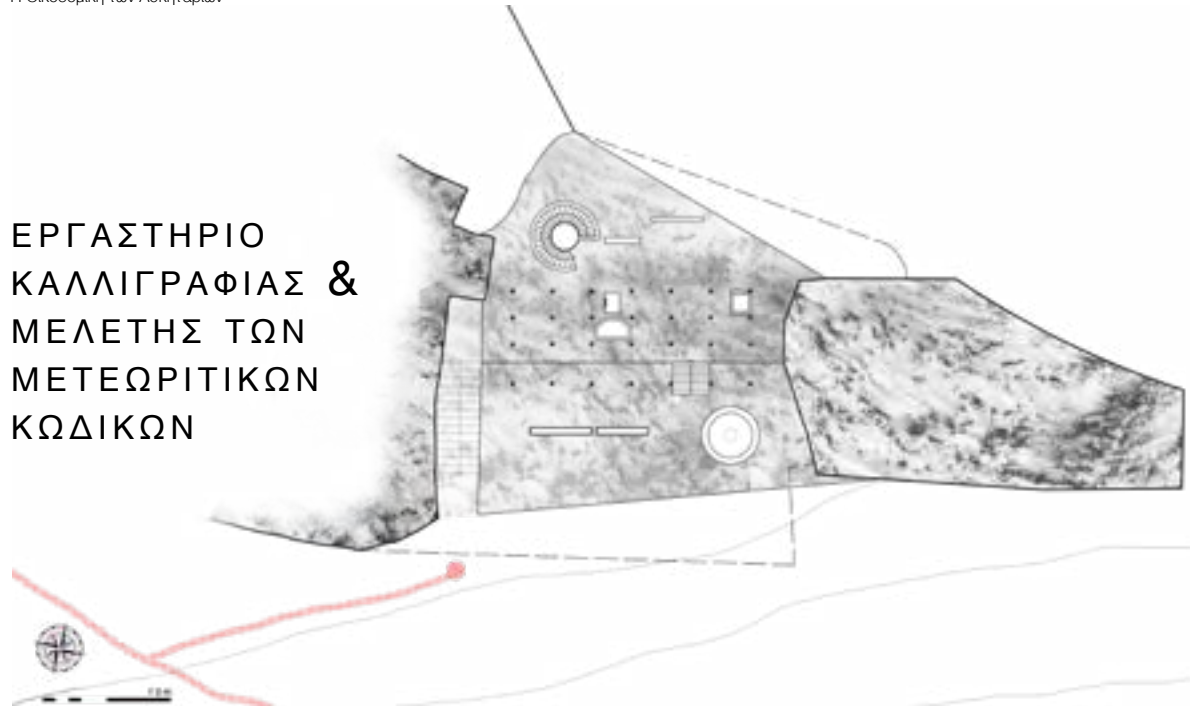

ΤΟ ΚΟΦΙΝΙ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΚΑΛΛΙΓΡΑΦΙΑΣ & ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΕΩΡΙΤΙΚΩΝ ΚΩΔΙΚΩΝ

ΠΡΟΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΔΡΑΚΟΣΠΗΛΙΑ

Στο δεύτερο μέρος της διπλωματικής εργασίας προτείνεται η δημιουργία ενός Εργαστηρίου εκμάθησης της Καλλιγραφίας και μελέτης των Μετεωριτικών Κωδικών μέσα στην Δρακοσπηλιά, μία σπηλιά που βρίσκεται στο κάτω μέρος του βράχου του Βαρλαάμ και έχει λάβει την συγκεκριμένη ονομασία εξαιτίας των μεγάλων διαστάσεών της.

Ποια η σχέση της Καλλιγραφίας με τα Μετέωρα ;

Απέναντι από τον βράχο του Βαρλαάμ, υπάρχουν τα ερείπια της Ι.Μ. Υψηλότερας όπως ήδη αναφέρθηκε. Παράλληλα, το συγκεκριμένο μοναστήρι έφερε την ονομασία Ι.Μ. Καλλιγράφων όπου διδάσκονταν και εφαρμόζονταν η Καλλιγραφία σε πληθώρα κειμένων.

ΜΕΤΕΩΡΙΤΙΚΟΙ ΚΩΔΙΚΕΣ

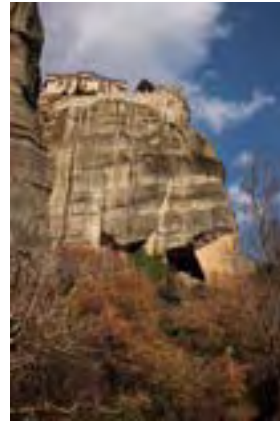
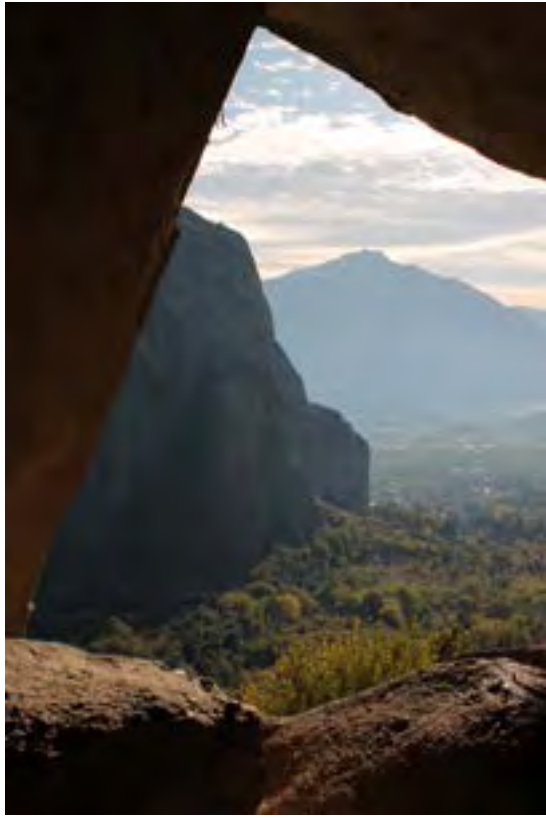
Συγκεκριμένα, οι Κώδικες είναι τα βιβλία και τα χειρόγραφα κείμενα που γράφτηκαν από τους ασκητές και μοναχούς κυρίως κατά τα πρώτα χρόνια του μετεωριτικού μοναχισμού. Από τα συγκεκριμένα βιβλία και την μελέτη τους έχουμε αντλήσει σημαντικότερες πληροφορίες σχετικά με την πρώιμη μοναστηριακή κοινότητα. Για παράδειγμα, από κάποιον Κώδικα πληροφορούμαστε για κάποιον «λαμβάμωνα», δηλαδή για κάποιον βοηθό οικοδόμο από το γειτονικό Καστράκι που συνεισέφερε στο κτίσιμο της Μονής Καλλιγράφων. Επίσης, πολύ σημαντική είναι η ύπαρξη ενός κειμένου που αναφέρεται στην

ζωή του Αισώπου, γεγονός που δείχνει τον ευρύτερο χαρακτήρα της κληρονομιάς που επεδίωκαν να αφήσουν πίσω τους τα μοναστήρια μέσω της αντιγραφής κειμένων. Επομένως, υπάρχει ιστορική σύνδεση των Μετεώρων τόσο με την εκμάθηση της Καλλιγραφίας όσο και με τους Κώδικες στο σύνολό τους.

Γι' αυτό, η δημιουργία ενός χώρου που εστιάζει στην εξέλιξη και την μελέτη των παραπάνω, μέσω ενός μη αμιγώς θρησκευτικού προγράμματος, έχει νόημα και συμβάλλει στην ανάδειξη και συνέχιση της μακραίωνης μετεωριτικής ιστορίας. Το εργαστήριο προσκαλεί ανθρώπους από όλο τον κόσμο να το επισκεφθούν και να ζήσουν μία ξεχωριστή, γνήσια εμπειρία μέσα στο απόκοσμο τοπίο των βράχων.

στίκσο δεξιά:
Απεικονίζεται ο βράχος της Ι.Μ.
Βαρλαάμ και κάτω δεξιά διακρίνεται η
Δρακοσπηλιά και το μονοπάτι που οδηγεί
σε αυτή.
Στο μονοπάτι αυτό έχει κανείς πρόσβαση
από την κεντρική οδική αρτηρία που
υπάρχει στα Μετέωρα.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΛΑΞΕΥΤΟΥ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ

ΕΠΙΛΟΓΗ ΧΩΡΟΥ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η Δρακοσπηλιά κατέχει μία αρκετά ευνοϊκή θέση στον χώρο των Μετεώρων, έχει καλό προσανατολισμό (νότιο-νοτιοδυτικό, είναι εύκολα προσβάσιμη σε σχέση με άλλες σπηλιές και φυσικά τεράστιες διαστάσεις που επιτρέπουν την οργάνωση του εσωτερικού της με διάφορους τρόπους.

Η σπηλιά βρίσκεται σε ένα κομβικό σημείο απέναντι από τον βράχο της Υψηλοτέρας όπως έχει μείνει γνωστός τοπικά και η πρόσβαση σ'αυτή, γίνεται μέσω του παλιού μονοπατιού που είχαν χαράξει οι πρώτοι μοναχοί για να ανεβαίνουν στα μοναστήρια: Βαρλαάμ, Μ.Μετέωρο και στο μοναστήρι των Καλλιγράφων. Δεν κατοικήθηκε ποτέ από όσο γνωρίζουμε για πολύ καιρό, παρά μόνο για λίγο από τον Άγιο Αθανάσιο τον Μετεωρίτη πριν μεταβεί στο επόμενο ασκητήριό του.

ΠΡΟΤΑΣΗ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ

Στο δάπεδο της Δρακοσπηλιάς προτείνεται ο σχεδιασμός του Εργαστηρίου Καλλιγραφίας& Μελέτης των Μετεωρίτικων Κωδίκων λαξευμένο σε βάθος 3-4 μ. κάτω από το σημείο μηδέν που βρίσκεται στο έδαφος πριν την κάθοδο στην σπηλιά.

Η πρόσβαση στο Εργαστήριο είναι εφικτή μέσω μιας μεγάλης σκάλας η οποία βρίσκεται στην βορειοδυτική πλευρά της Δρακοσπηλιάς.

Στο εσωτερικό του Εργαστηρίου, ο πρώτος χώρος που συναντά ο επισκέπτης είναι ένας μακρόστενος διάδρομος, ο οποίος είναι και ο χώρος αποθήκευσης του απαραίτητου εξοπλισμού των δομών. Κατά μήκος αυτού απλώνονται οι υπόλοιποι χώροι, πρωτεύοντες και δευτερεύοντες.

Γενικότερα, οι χώροι που περιλαμβάνονται είναι οι εξής:
ο χώρος συλλογής των αντιγράφων κειμένων και βιβλίων, ο χώρος ψηφιοποίησης των χειρογράφων, ο χώρος μελέτης αυτών, οι κοινόχρηστοι χώροι υγιεινής και η βασική σκάλα επικοινωνίας με το επάνω κομμάτι της σπηλιάς.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΙΔΕΕΣ ΠΟΥ ΔΙΕΠΟΥΝ ΤΟ ΛΑΞΕΥΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ

ΣΤΕΝΟΙ / ΣΚΟΤΕΙΝΟΙ ΣΥΝΔΕΤΙΚΟΙ “ΛΑΙΜΟΙ”

ΧΩΡΟΣ ΤΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ / ΔΙΑΔΡΟΜΟΣ ΤΩΝ ΚΟΓΧΩΝ

ΧΩΡΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ & ΠΡΟΒΟΛΗΣ - « ΚΙΝ - ΣΤΕΡΝΕΣ ΕΡΕΥΝΑΣ »

Στις συνδέσεις των πρωτευόντων χώρων, δηλαδή στους διαδρόμους, ενσωματώνονται και άλλες χρήσεις. Για παράδειγμα, ο συνδετικός “λαιμός” μεταξύ του χώρου συλλογής και του χώρου μελέτης φιλοξενεί τα μηχανήματα ψηφιοποίησης των χειρογράφων κειμένων.

Το Εργαστήριο Καλλιγραφίας και Μελέτης των Κωδίκων υπηρετεί μία από τις ιδέες που γεννήθηκαν από την κατασκευή σπηλαιωδών ασκηταριών, αυτή της σύνδεσης δύο ή και περισσότερων σπηλαίων με στενότερα, σκοτεινά περάσματα. Στις ασκητικές κατασκευές οι συνδετικοί αυτοί διάδρομοι ήταν λαξευτά τμήματα μέσα στα οποία οι ασκητές κινούνταν με προσεκτικές κινήσεις και ένωναν παρακείμενες σπηλιές στις οποίες ήταν πολύ επικίνδυνο ή και ακατόρθωτο να κατασκευαστεί εξωτερική σύνδεση με πασσάλους και μαδέρια.

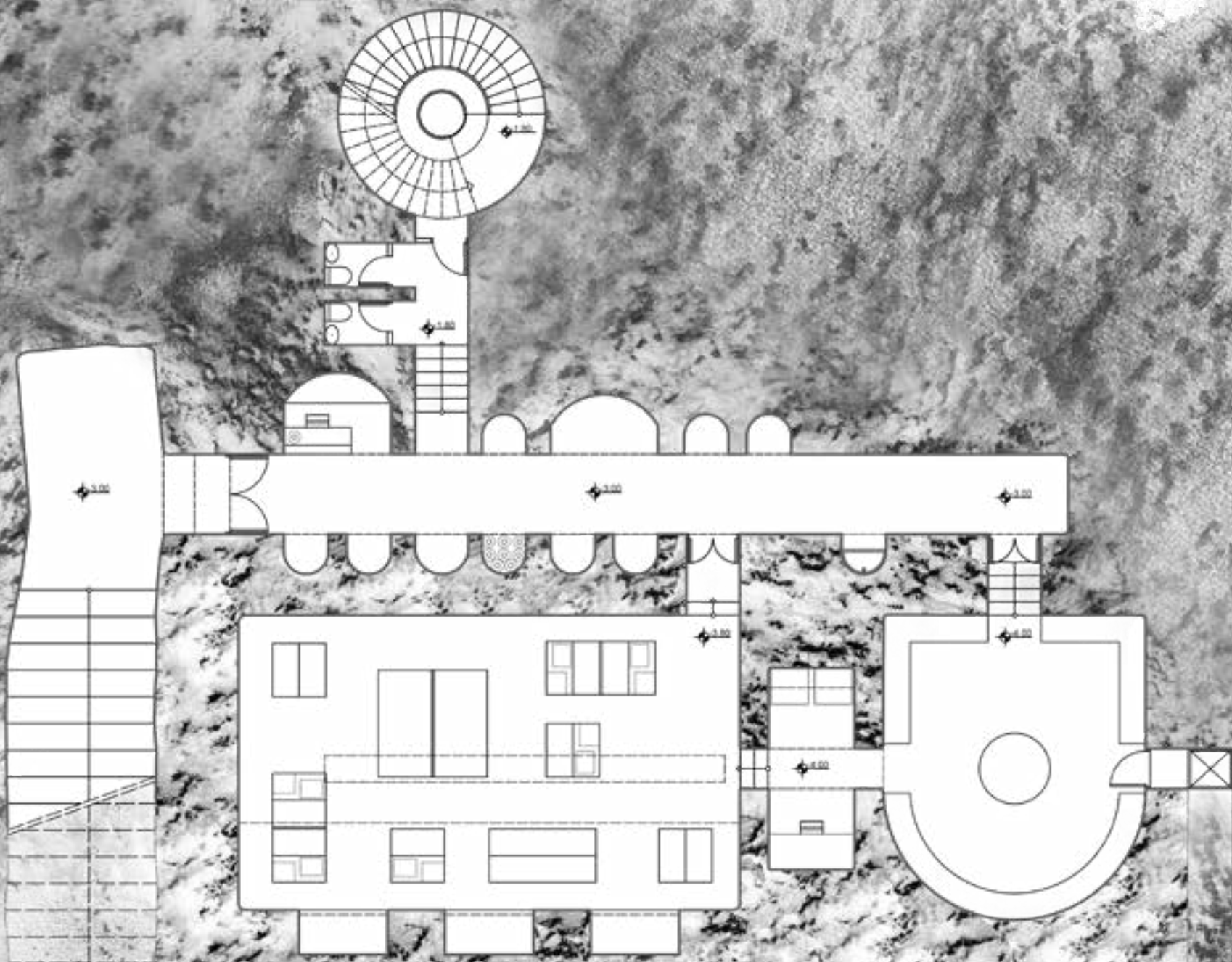
Διάδρομος των κογχών-Χώρος εξοπλισμού

Οι κόγχες όπως φαίνεται στο σχέδιο της κάτοψης κυριαρχούν κατά μήκος του κεντρικού διαδρόμου, στις πλαϊνές πλευρές, έχουν ποικίλες χρήσεις και ύψος 3m.

Ορισμένες από αυτές χρησιμοποιούνται ως αποθηκευτικοί χώροι του εξοπλισμού των δομών, σε άλλες έχουν τοποθετηθεί σταθερά στοιχεία (όπως βρύση, γραφείο) ενώ άλλες είναι σαν να έχουν αποτραβηχτεί από την νοητή γραμμή του διαδρόμου και έχουν διαφύγει προς τα πίσω δημιουργώντας άλλους διαδρόμους ή και χώρους. Δεσπόζουσα είναι η κόγχη η οποία φιλοξενεί τον μηχανισμό της τροχαλίας ο οποίος ουσιαστικά συνδέει το λαξευτό τμήμα με την άνωθεν ξυλοδομή.

Ένας από τους πιο βασικούς χώρους του Εργαστηρίου είναι αυτός του **χώρου μελέτης και διδασκαλίας της Καλλιγραφίας**. Στο δάπεδο υπάρχουν λαξευμένες εσοχές σχήματος ορθογωνίου παραλληλεπίπεδου, οι οποίες λειτουργούν ως γραφεία μελέτης και εργασίας. Είναι 3 ειδών: για 1 άτομο, για 2 και για 4.

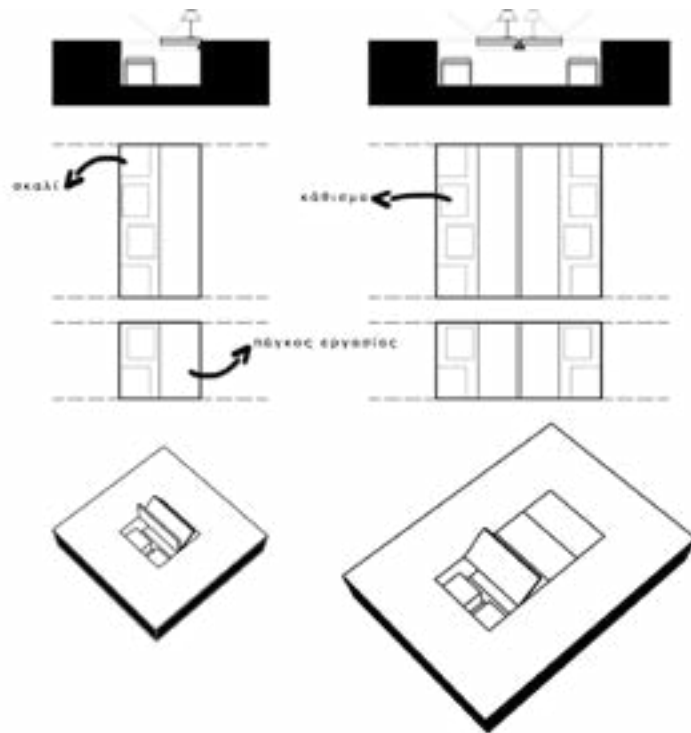
Ανάλογα με τον αριθμό των ατόμων που παρευρίσκονται κάθε φορά, ο χώρος μπορεί να μεταβάλλεται χάρη στον δυναμικό σχεδιασμό του δαπέδου, το οποίο κλείνει, γίνεται ενιαίο και με

1m 5m 10m

αυτό τον τρόπο ομαλοποιείται. Στην συνέχεια από τον χώρο του εξοπλισμού μπορεί κανείς να προμηθευτεί τα βασικά αντικείμενα για το μάθημα της Καλλιγραφίας, δηλαδή, καρέκλες, γραφεία (σπαστά), μαξιλάρια ή και φωτιστικά ώστε να αυξήσει τοπικά τα επίπεδα φωτισμού. Παράλληλα, στον χώρο μπορούν να γίνονται προβολές ή παρουσιάσεις έργων στον ειδικό προτζέκτορα που είναι στερεωμένος σε συγκεκριμένο σημείο της οροφής, εάν είναι απαραίτητο για την ροή του προγράμματος.

σκίτσο δεξιά:
Στις νέες "κιν-στέρνες" μελέτης η μικρή πλευρά των τυπολογιών είναι 1.20m. ενώ η μεγάλη 2.45m. Έχουν σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο ώστε να γίνεται εύκολα τόσο η πρόσβαση μέσα σε αυτές όσο και η παραμονή.

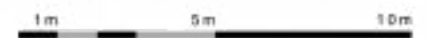
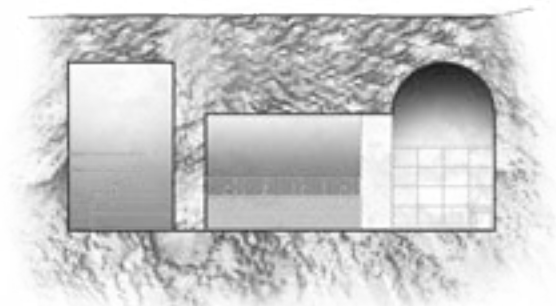
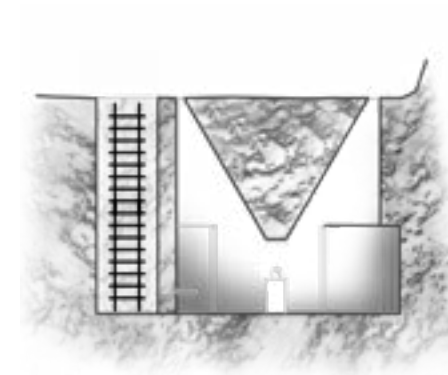

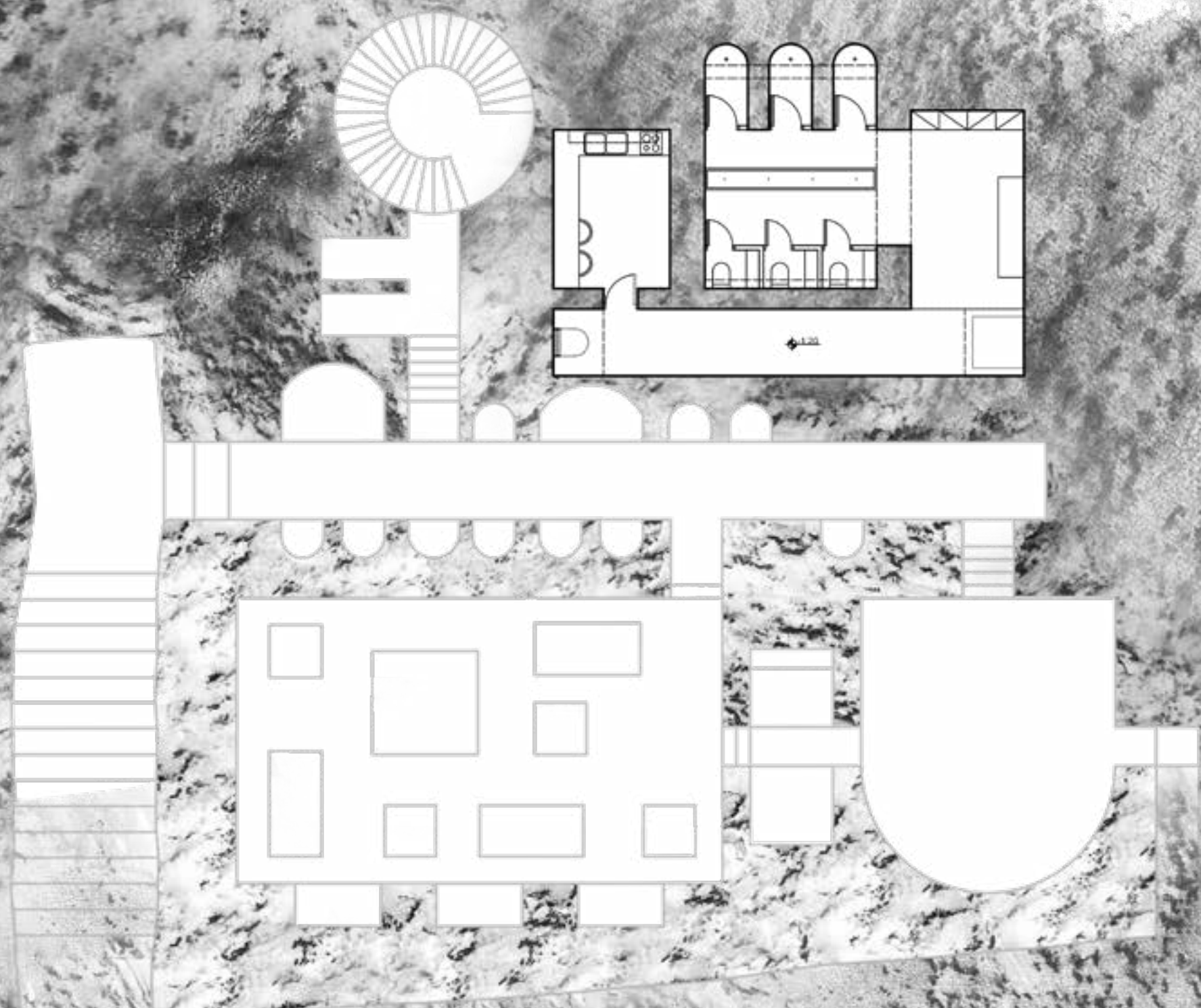
ΧΩΡΟΙ ΥΓΙΕΙΝΗΣ & ΚΟΥΖΙΝΑ

Στο πίσω μέρος της σπηλιάς, βορειοανατολικά, υπάρχουν λαξευμένοι οι χώροι υγιεινής (τουαλέτες και λουτρό) καθώς και μία μικρή κουζίνα που εξυπηρετούν κυρίως όσους διαμένουν στην ξυλοδομή.

Επίσης, υπάρχει ένας μικρός χώρος αναμονής, εξοπλισμένος με ντουλάπια αποθήκευσης και καθίσματα ώστε να εξυπηρετούνται όσοι θα ήθελαν να χρησιμοποιήσουν τους χώρους υγιεινής.

Το σύνολο των παραπάνω χώρων δεν συνδέεται με την υπόλοιπη λαξευτή δομή, αλλά συνδέεται με το επάνω μέρος της σπηλιάς μέσω μιας σκάλας και ενός ανεβαστηριού. Το ανεβαστήρι φτάνει μέχρι και το ανώτερο επίπεδο της ξυλοδομής ώστε να υπάρχει άμεση και γρήγορη πρόσβαση από όσους διαμένουν σε αυτούς τους λαξευμένους χώρους.

Ο Ρ Ο Φ Ε Σ & Φ Ω Σ

Εξαιτίας των μεγάλων διαστάσεων κάποιων χώρων της κάτοψης του Εργαστηρίου ή των περιέργων οροφών (πχ. τεταρτοσφαίριο στον χώρο συλλογής των βιβλίων) είναι δύσκολο να κατασκευαστούν οι οροφές αποκλειστικά με λάξευση. Επομένως, μία άλλη λογική είναι η προσθήκη τεχνητής οροφής -όπου χρειάζεται- από δοκάρια μπλετόν (με κάποιο ειδικό επίχρισμα εσωτερικά, το οποίο μπορεί να λάβει οποιοδήποτε σχήμα θελήσουμε. Με αυτόν τον τρόπο, η ατμόσφαιρα του συμπαγούς βράχου δεν χάνεται.

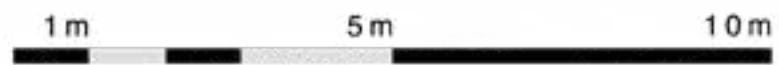
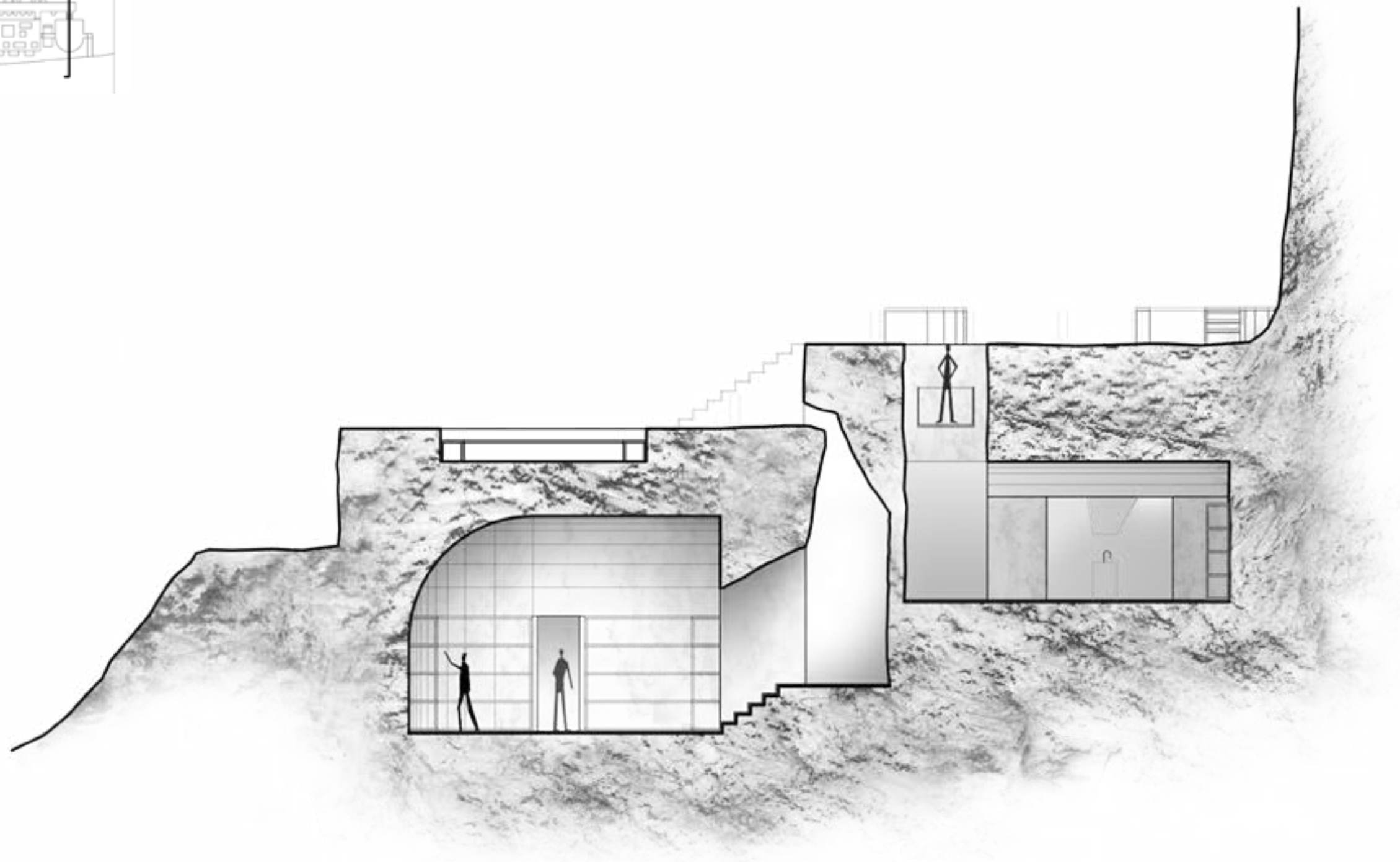
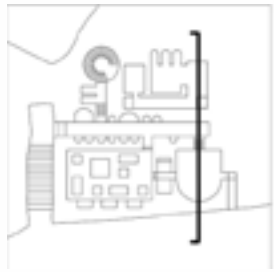
Ο σχεδιασμός των οροφών του λαξευτού εργαστηρίου ήταν Ιδιαίτερα σημαντικός, αφού το φυσικό φως σε έναν τέτοιο χώρο, εκτός από απαραίτητο συμβάλλει σημαντικά στην εσωτερική ατμόσφαιρα.

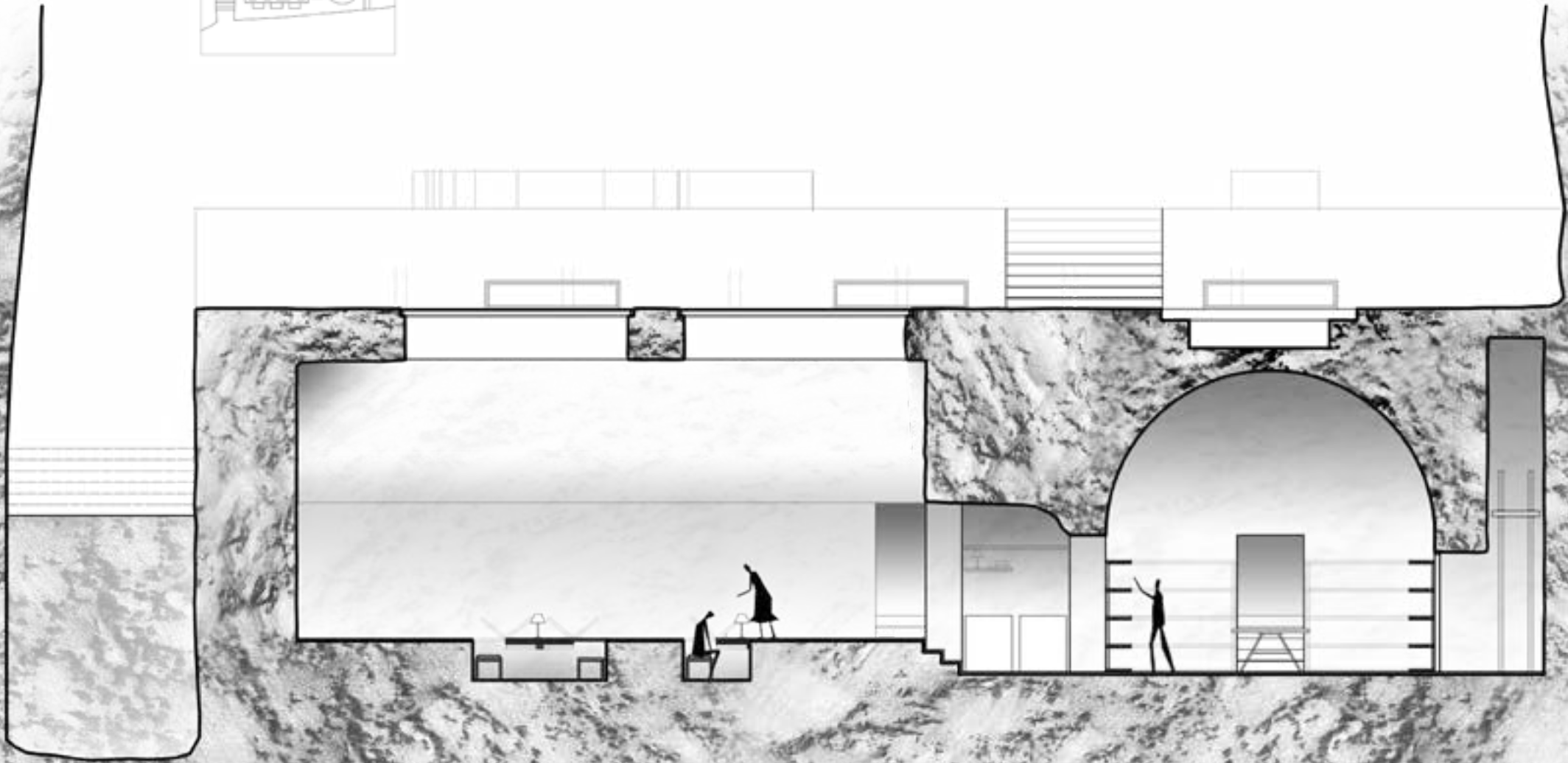
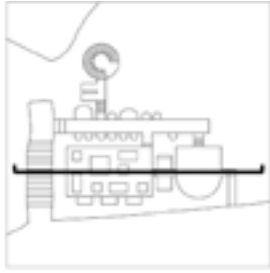
Αρχικά, η οροφή του χώρου μελέτης αποτελείται από δύο βασικούς όγκους οι οποίοι διαχωρίζονται με ένα μακρόστενο άνοιγμα και χαμηλώνουν αρκετά προς τα κάτω ώστε να δίνουν την αίσθηση του χώρου που είναι λαξευμένος μέσα σε συμπαγή βράχο. Επειδή ο συγκεκριμένος χώρος έχει θέση κοντά στο εξωτερικό της σπηλιάς, λαξεύτηκαν στην νοτιοδυτική πλευρά του 3 ανοίγματα με αρκετή κλίση ώστε να διαχέουν το φυσικό φως της ημέρας στο εσωτερικό του χώρου μελέτης που βρίσκεται 5m. περίπου κάτω από το σημείο 0 (εξωτερικό έδαφος).

Η οροφή του χώρου συλλογής των κειμένων είναι ημικυλινδρική στο μεγαλύτερο μέρος της, αλλά καταλήγει σε ένα τεταρτοσφαίριο παραπέμποντας αρκετά στις εκκλησιαστικές τυπολογίες που βρίσκονται γενικότερα στα Μετέωρα. Ο λόγος που δεν υπάρχει άνοιγμα σε αυτόν τον χώρο είναι γιατί περιστασιακά θα φιλοξενοούνται ορισμένα πρωτότυπα βιβλία και κείμενα τα οποία καλό είναι να προστατεύονται από το φυσικό φως. Ο συγκεκριμένος χώρος επικοινωνεί αυτόματα με αυτόν της μελέτης μέσω του μικρού χώρου ψηφιοποίησης και επεξεργασίας, ενώ με τον διάδρομο των κογχών μέσω μιας πόρτας. Παράλληλα, στην ανατολική πλευρά του χώρου, υπάρχει μία πόρτα που οδηγεί σε ένα κατακόρυφο ανεβατώρι. Το ανεβατώρι συνδέεται απευθείας με το εξωτερικό της σπηλιάς και εξυπηρετεί την άμεση πρόσβαση στον χώρο συλλογής χωρίς να είναι κανείς αναγκασμένος να διασχίσει όλη την λαξευτή δομή για να φτάσει σ' αυτόν. Ταυτόχρονα, λειτουργεί ως έξοδος κινδύνου αλλά και ως άνοιγμα έμμεσου αερισμού.

Η οροφή του διαδρόμου των κογχών είναι πλάγια προσεγγίζοντας περισσότερο την βορινή πλευρά του χώρου και σε 3 σημεία έχει κάποια ανοίγματα για να περνάει το φυσικό φως. Αυτά

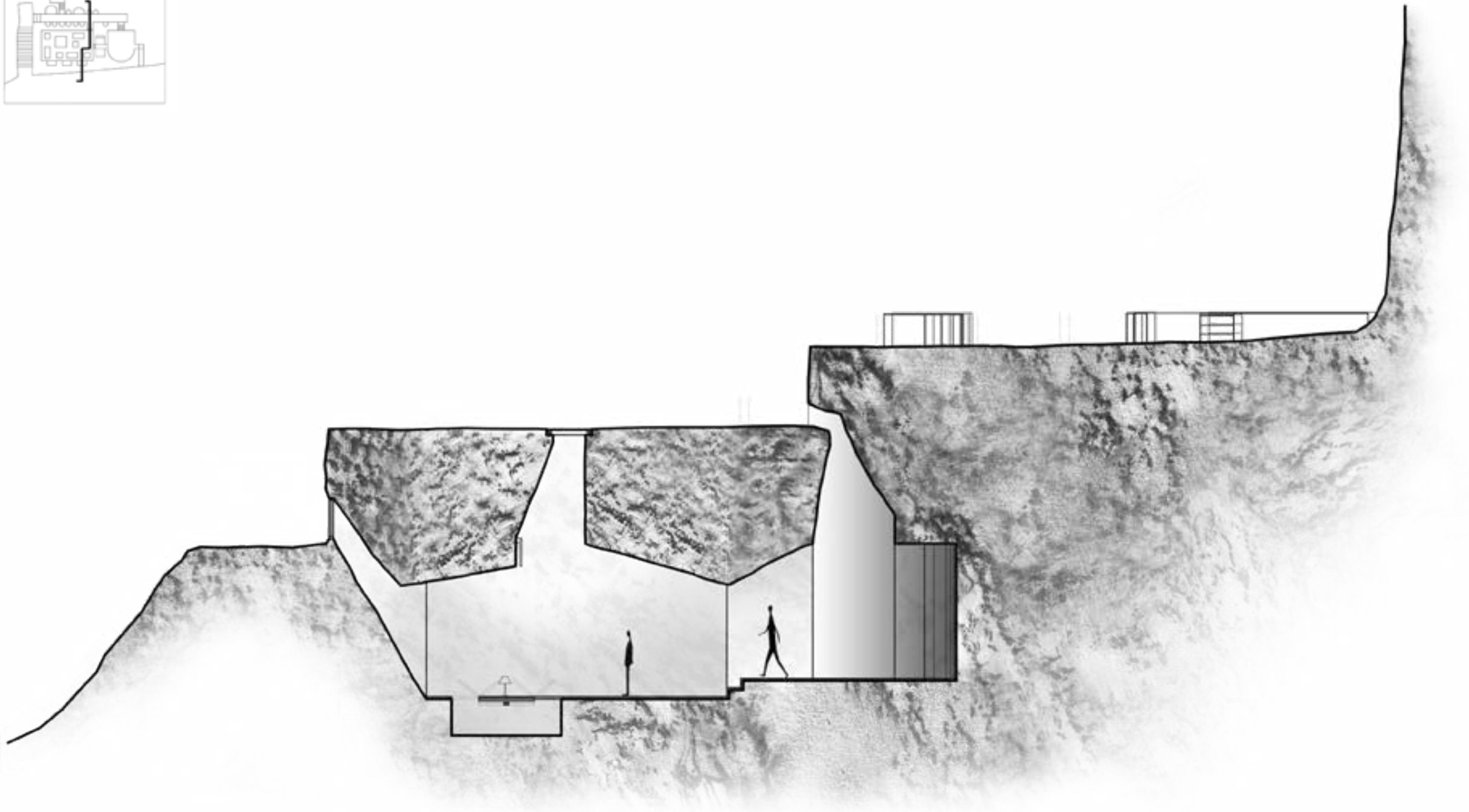
τα ανοίγματα βρίσκονται κάθε φορά πάνω από μία είσοδο σε κάποιον άλλο χώρο. Δηλαδή, ανοίγματα σε αυτή υπάρχουν πάνω από την είσοδο του χώρου μελέτης, της συλλογής των βιβλίων και του διαδρόμου που στο βάθος οδηγεί στην κυκλική σκάλα, ώστε όταν ο επισκέπτης βρίσκεται στον μακρόστενο και σκοτεινό διάδρομο να αντιλαμβάνεται ευκολότερα σε ποια σημεία υπάρχει είσοδος σε κάποιον άλλο χώρο. Με άλλα λόγια λειτουργούν κατά την διάρκεια της ημέρας και ως σημάσεις.

1 m 5 m 10 m

A horizontal scale bar at the bottom of the page. It consists of a solid black line with three segments. The first segment is labeled '1 m', the second '5 m', and the third '10 m'.

ΧΩΡΟΙ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΣΤΗΝ ΞΥΛΟΔΟΜΗ

Η ΔΙΑΜΟΝΗ ΣΤΗΝ
ΞΥΛΟΔΟΜΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ
ΕΠΙΔΟΞΟΥΣ
ΜΕΛΕΤΗΤΕΣ - ΕΡΕΥΝΗΤΕΣ

αξονομετρικά σκίτσα:
Διακρίνεται η γέφυρα από την οποία λείπουν
ορισμένα κομμάτια. Αυτά, πρέπει να συμπληρώσει
ο ερευνητής ή ο επισκέπτης που έχει την άδεια
να μείνει στην δομή για να περάσει απέναντι στην
ζώνη διαμονής.

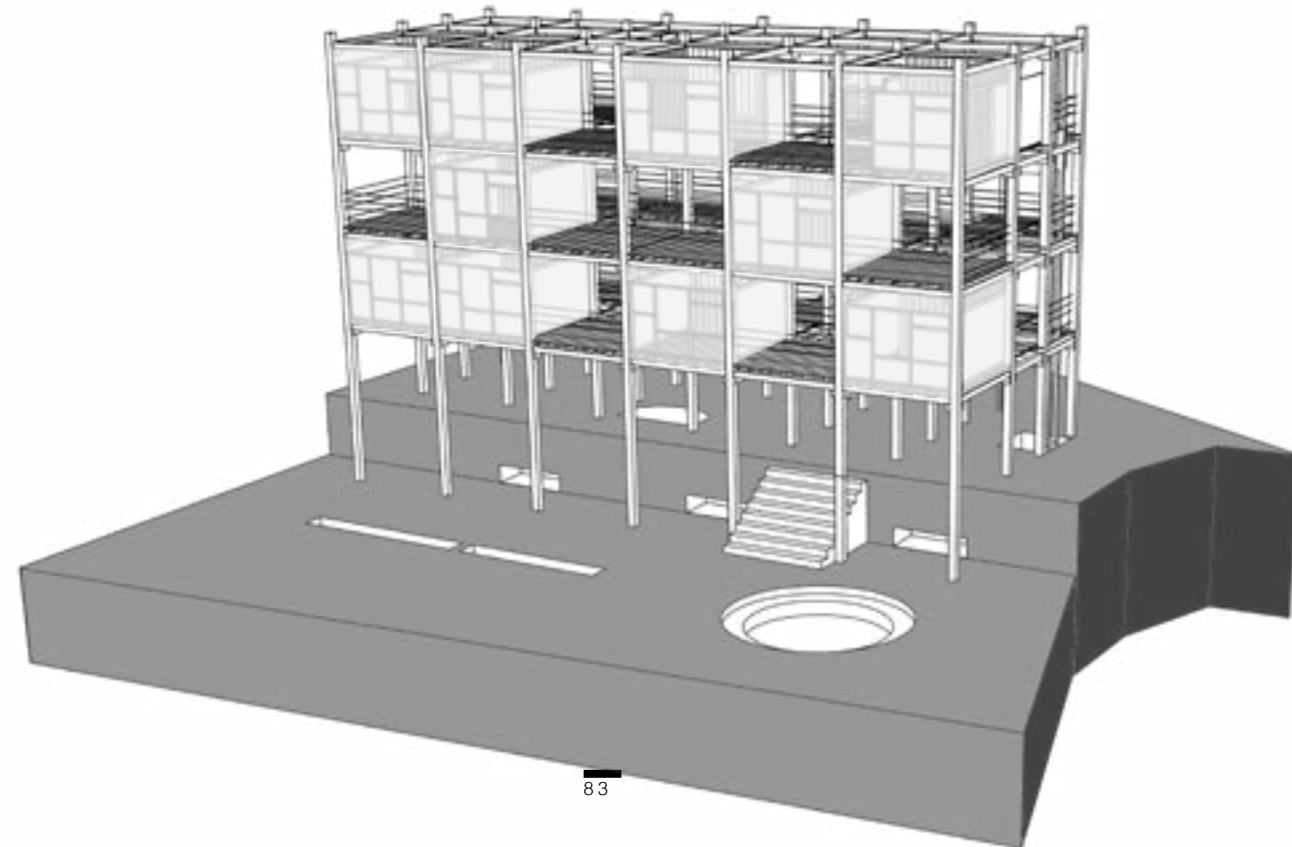
Πάνω από το λαξευτό Εργαστήριο, υπάρχει η ξυλοδομή η οποία λειτουργεί ως διαμονή για τους μελετητές-μεταφραστές που έχουν τα προσόντα να εργαστούν για λίγο ή και περισσότερο πάνω στα μετεωρίτικα χειρόγραφα κείμενα, τους Κώδικες. Η λογική είναι ότι άνθρωποι από όλο τον κόσμο που ενδιαφέρονται να εργαστούν πάνω στα χειρόγραφα κείμενα των Μετεώρων στέλνουν τα βιογραφικά τους στοιχεία στο Εργαστήριο και εάν πληρούν τις απαραίτητες προϋποθέσεις γίνονται δεκτοί, παρέχοντάς τους την διαμονή στην ξυλοδομή όσο εκείνοι προσφέρουν έργο.

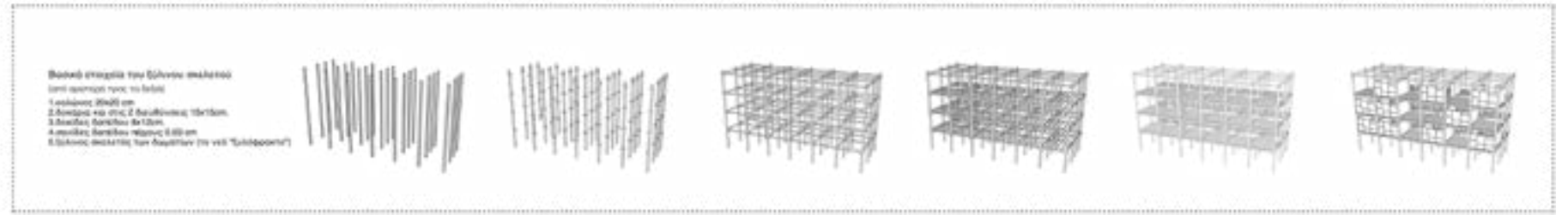
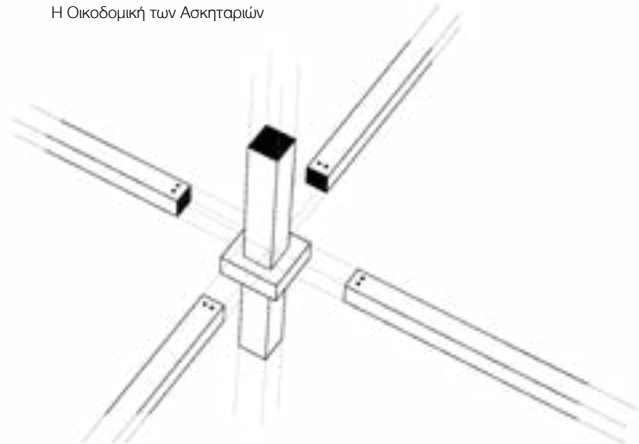
Τα δωμάτια συνολικά είναι 10. Ουσιαστικά, πρόκειται για ανοιχτές, ξύλινες πλατφόρμες στις οποίες η πρόσβαση είναι δυνατή μέσω των γεφυρών που υπάρχουν στην μεσαία ζώνη της ξυλοδομής. Από αυτές τις γέφυρες υπολείπονται ορισμένες σανίδες του δαπέδου, ώστε να τις συμπληρώσει ο κάθε επισκέπτης. Έτσι, κάθε ερευνητής που έχει εγκριθεί να δουλέψει στο Εργαστήριο αρχικά καταφθάνει στον χώρο της υποδοχής (διάδρομος εξοπλισμού στο εργαστήριο), προμηθεύεται τα κομμάτια της γέφυρας και αφού ανέβει στο επόμενο επίπεδο μέσω της κυκλικής σκάλας αρχίζει να ψάχνει στους ορόφους της ξυλοδομής για το δωμάτιο που του αντιστοιχεί.

Η διαμονή στα δωμάτια ενδείκνυται τους καλοκαιρινούς μήνες ή σε κάθε περίπτωση όταν ο καιρός είναι κατάλληλος γιατί πρόκειται για ανοιχτές δομές. Ωστόσο, η ιδιωτικότητα μεταξύ των δωματίων επιτυγχάνεται με την ύπαρξη μίας περιμετρικής κουρτίνας καθώς και με το σύστημα των σανίδων που λείπουν, οι οποίες μπορούν να αποσύρονται όταν το επιθυμεί ο εκάστοτε μελετητής.

Στο δωμάτιο υπάρχει ένα γραφείο με μία καρέκλα, καθώς και ένα φωτιστικό για τις ανάγκες του χώρου. Ο ύπνος εξασφαλίζεται είτε με προσωπικό υπνόσακο, είτε με μεταφορά ενός στρώματος από το τμήμα του εξοπλισμού.

αξονομετρικό σκίτσο:
Στο παρακάτω σχέδιο διακρίνονται οι δομές διαμονής
πάνω στην ξυλοδομή καθώς και οι κενές πλατφόρμες που
μπορούν να μοιραστούν όσοι διαμένουν. Επίσης, διακρίνονται
σχηματικά το άνοιγμα της τροχαλίας στο μέσον περίπου του
δαπέδου και το άνοιγμα του ανεβρωτηρίου.
Επιπλέον, στο δάπεδο της Δρακοσπηλιάς σχεδιάζονται
ανοίγματα για να περνάει το φως στην λαξευτή δομή
καθώς και ένα υπαίθριο καθιστικό μπροστά δεξιά για τους
επισκέπτες. Τέλος, τα δύο επίπεδα του δαπέδου επικοινωνούν
με μία σκάλα από μετόν.

ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΛΟΓΙΚΗ &
ΔΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ
ΤΩΝ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΧΩΡΩΝ
ΔΙΑΜΟΝΗΣ

Όπως ήδη αναφέρθηκε, τα περισσότερα ξύλινα στοιχεία στα ασκηταριά συνδέονται μεταξύ τους με σπές χωρίς την χρήση σιδερένιων καρφιών ή οποιουδήποτε άλλου μεταλλικού στοιχείου. Αυτή την λογική σύνδεσης θεώρησα σωστό αφού πρώτα την κατανοήσω να την μεταφέρω σε μια σύγχρονη κατασκευή, κάνοντας όποιες αλλαγές ήταν απαραίτητες.

Η κατασκευή που περιλαμβάνει το πρόγραμμα της διαμονής, αποτελείται από έναν κάναβο ξύλινων στοιχείων τα οποία είναι συνδεδεμένα μεταξύ τους με βάση τις αρχές σύνδεσης των ξύλων που μελετήθηκαν στα Μετέωρα.

Πρόκειται για μία τριώροφη κτιριακή δομή της οποίας ο βασικό σκελετός αποτελείται από κολώνες (20x20cm.) και από δοκάρια (15x15cm.) τα οποία συνδέουν τις κολώνες και στις δύο διευθύνσεις.

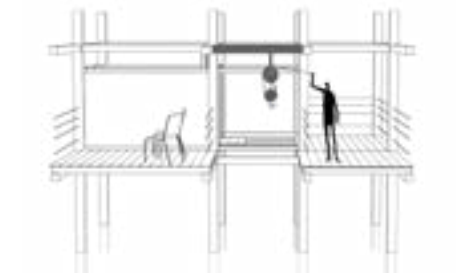
Πάνω στα βασικά δοκάρια στηρίζονται σε όλο το μήκος της δομής τα δευτερεύοντα, τα οποία τοποθετούνται ανά 50 cm. περίπου ώστε να τοποθετηθούν επάνω τους οι σανίδες του δαπέδου (πάχους 0.03m.). Η ξυλοδομή έχει τοποθετηθεί στο μέσον περίπου της Δρακοσπηλιάς, είναι εντελώς καλυμμένη από αυτή και οι κολώνες στερεώνονται κυρίως πάνω σε σταθερά κομμάτια βράχου. Η σχέση της με το λαξευτό εργαστήριο που βρίσκεται από κάτω περιορίζεται μόνο σε 2 σημεία και είναι κυρίως πρακτική.

Όπως γίνεται φανερό στην κάτοψη, η δομή χωρίζεται σε 3 ζώνες (ανάβασης, πρόσβασης, διαμονής) με εξέχουσα την τρίτη (διαμονή) αφού φιλοδοξεί να φιλοξενήσει εκείνους οι οποίοι έχουν τις προϋποθέσεις να μελετήσουν τους Κώδικες του εργαστηρίου, να παράξουν έργο, δίνοντάς τους ελεύθερα την δυνατότητα να ζήσουν μια ξεχωριστή εμπειρία στον μετεωρίτικο χώρο.

ΤΟ ΝΕΟ ΞΥΛΟΦΡΑΚΤΟ

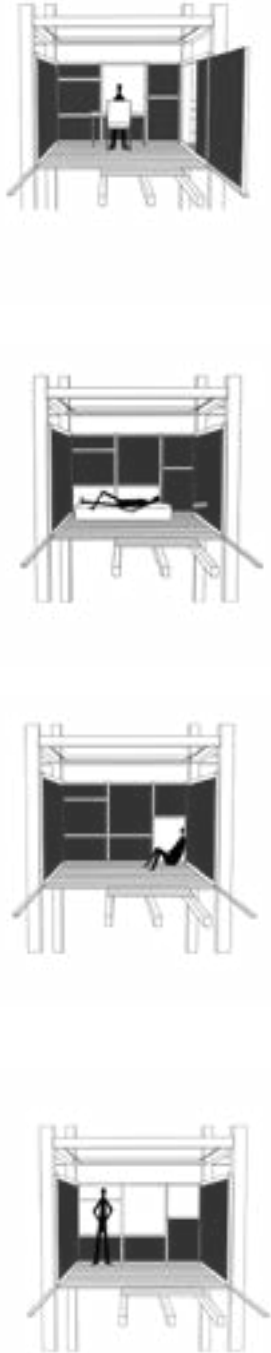
Το κάθε δωμάτιο αποτελείται από δύο ειδών «ξυλόφρακτα»: δύο σταθερά και δύο κινητά. Τα δύο σταθερά στοιχεία βρίσκονται στην μπροστινή και αντίστοιχα στην πίσω πλευρά του δωματίου έχοντας βασική θέαση προς το εξωτερικό της σπηλιάς. Το μπροστινό ξυλόφρακτο αποτελείται από ένα ξύλινο πλέγμα με διαφορετικά ανοίγματα, τα οποία μπορούν να ανοίξουν και να επιτρέψουν την θέαση προς το εξωτερικό ανάλογα με την θέση του διαμένοντα. Σε αντίθεση, το πίσω ξυλόφρακτο αποτελείται μόνο από έναν ξύλινο σκελετό πάνω στον οποίο μπορούν να κρεμαστούν ορισμένα προσωπικά αντικείμενα όπως για παράδειγμα είδη ρουχισμού.

Τα πλαϊνά ξυλόφρακτα είναι τα κινητά μέλη του δωματίου. Είναι εκείνα τα οποία μετακινούνται μέχρι πίσω στην ζώνη της πρόσβασης πάνω σε ράγες, ώστε να επιτρέψουν την ελεύθερη διέλευση των μελετητών σε πλαϊνές πλατφόρμες. Με αυτόν τον τρόπο δίνεται η δυνατότητα σε κοντινά δωμάτια να μοιραστούν μία κοινή πλατφόρμα, ώστε να επικοινωνήσουν ή και να συνεργαστούν. Πάντοτε, οποιοδήποτε αντικείμενο είναι απαραίτητο για τις ανάγκες των χρηστών μπορεί να μεταφερθεί γρήγορα από τον χώρο Εξοπλισμού στην Ξυλοδομή με την χρήση της τροχαλίας.

Μετέωρα:
Εργαστήριο Καλλιγραφίας & Μελέτης
των Μετεωρίτικων Κωδικών
Η Οικοδομική των Ασκηταριών

αριστερά: Διάφορες φάσεις της όψης των νέων ξυλοφράκτων που αλλάζουν ανάλογα με την επιθυμία του επισκέπτη
δεξιά: οι κατόψεις της ξυλοδομής

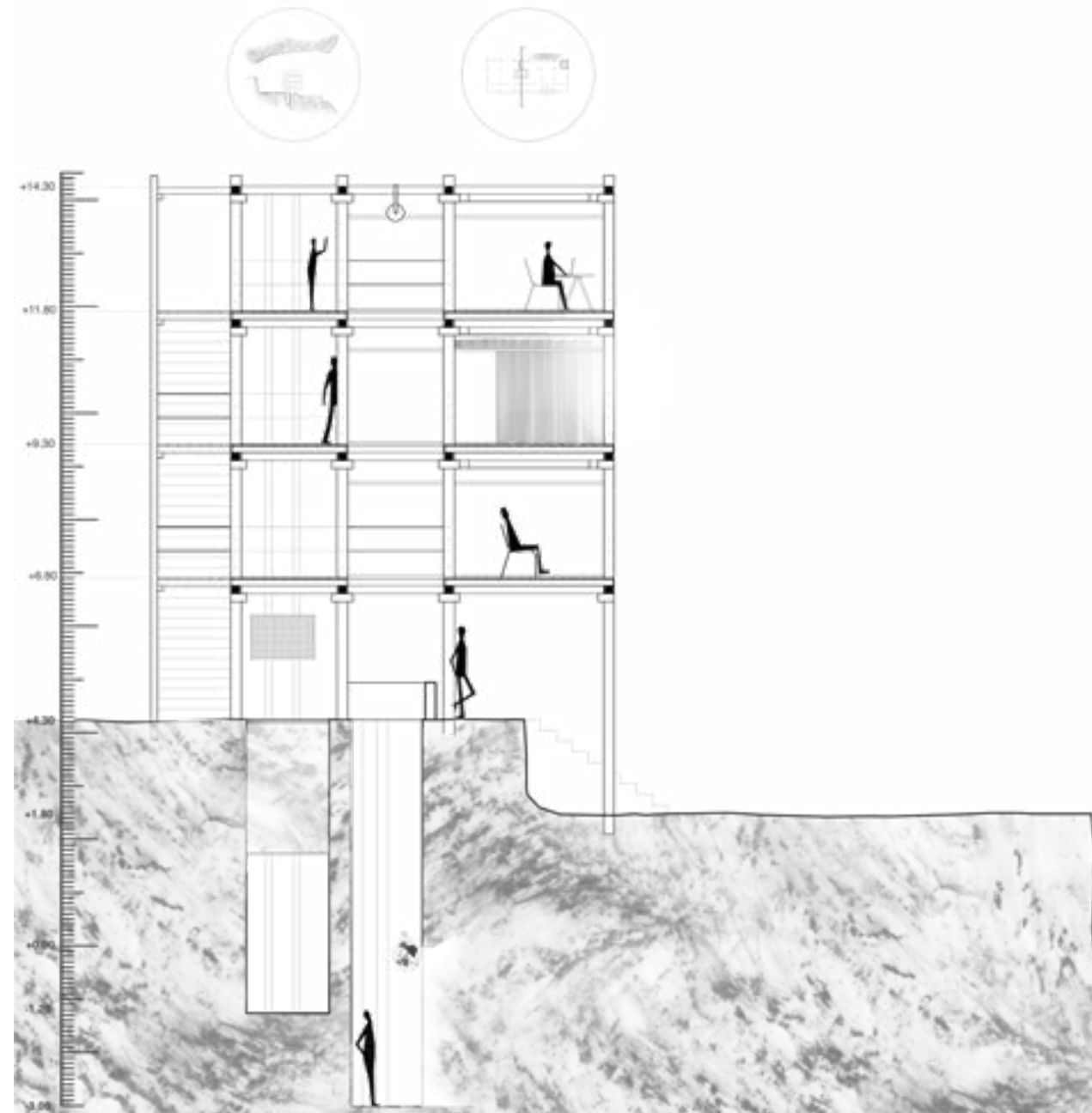
Κεφάλαιο:
Πρόταση

Υποκεφάλαιο:
Χώροι προσωρινής διαμονής:
Ξυλοδομή

Μετέωρα:
Εργαστήριο Καλλιγραφίας & Μελέτης
των Μετεωρίτικων Κωδικών
Η Οικοδομική των Ασκηταριών

κάτω: Τομή της ξυλοδομής στην οποία διαφάνονται και τα σημεία σύνδεσης με τον λαξευτό χώρο του Εργαστηρίου.
Δηλ. το άνοιγμα της τροχαλίας και στο βάθος το ανεβατώρι που οδηγεί στην κουζίνα και τους χώρους υγιεινής.

Κεφάλαιο:
Πρόταση

Υποκεφάλαιο:
Χώροι προσωρινής διαμονής:
Ξυλοδομή

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η ενασχόλησή μου με τα ασκηταριά στα Μετέωρα ήταν μια μοναδική εμπειρία, η οποία με βοήθησε να γνωρίσω από την αρχή τον τόπο όπου μεγάλωσα με νέα ματιά και νέους στόχους. Με τις περιηγήσεις μου και τις καταγραφές στον χώρο ήρθα σε επαφή με γνήσιες κατασκευές, γεμάτες ιδέες και πολλές φορές πρωτότυπα ονόματα (Ξυλόφρακτο, καφασωτό, Δρακοσπηλιά κτλ). Αυτό, με έκανε να αναγνωρίσω τα Μετέωρα ως μια αυτόνομη οντότητα πάνω στον χάρτη με τους δικούς της όρους και αρχές. Με άλλα λόγια, είδα μπροστά μου να ξετυλίγεται ένας παραμυθένιος κόσμος που τόσο καιρό ήταν για μένα άγνωστος. Προσπάθησα να απολαύσω κάθε στιγμή περιπλάνησης στα μονοπάτια, κάθε καταγραφή ή επίσκεψη σε σπηλιά ώστε να βιώσω στον μέγιστο βαθμό τον τόπο μου. Το Εργαστήριο μαζί με την ιδιαίτερη Βιβλιοθήκη που δημιουργείται σιγά-σιγά επιδιώκουν να αναδείξουν τον παγκόσμιο χαρακτήρα της περιοχής, προσκαλώντας κάθε ενδιαφερόμενο να την επισκεφθεί. Ενώ από την άλλη, η Ξυλοδομή (χώροι προσωρινής διαμονής) παρά την μικρή της κλίμακα και την λιτότητα στο εσωτερικό της, υπόσχεται να χαρίσει μια ουσιαστική εμπειρία διαμονής και συνύπαρξης των ερευνητών, σαν μια άλλη σκηνή. Κάθε ίχνος στα βράχια, κάθε οπή και κάθε ξύλινο στοιχείο αποτελούν κομμάτια ενός παρελθόντος που έρχεται και πάλι στην ζωή μέσω της παρατήρησης και της καταγραφής. Όλα τα παραπάνω δημιουργούν έναν κόσμο μέσα σε έναν άλλο. Μία ατμόσφαιρα που έχει ως βασικό της στοιχείο την αναζήτηση και την κοινωνία με το «θείο». Έναν κόσμο μαγικό, τον κόσμο των Μετεώρων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ
ΜΑΚΕΤΑΣ

